

Luomu: Tehtävä Suomelle? Luomuinstituutti Mikkeliin

Selvittäjä Tarja Cronbergin raportti

Esipuhe

Maabrändivaltuuskunnan¹ mukaan Suomen tavoitemielikuvana on olla maa, joka ratkaisee ongelmat. Mielikuvaan kuuluu oleellisesti myös toimivuus, koulutus ja luonto. Valtuuskunta määritteli tältä pohjalta maataloudelle haasteen²:

”Suomalaisen maatalouden lähivuosisikymmenien suuri haaste on kehittää sellaisia tuotantotapoja, jotka menestyvät maailmantalouden myrskyistä riippumatta. Oma-varaisuudella ja paikallistalouden vahvistamisella on tässä suuri merkitys. Mitä vähemmän tiloille joudutaan hankkimaan hinnan vaihteluille alttiita tuotantopanoksia kuten lannoitteita, sitä pitkäjänteisemmin tuotantoa voi kehittää. Tästä hyötyvät sekä alkutuottajat, paikallisyhteisö, kuluttajat että kauppa.”

Maabrändivaltuuskunnan esityksen mukaan luomutuotannosta tulee tehdä Suomen maatalouden kehittämisen standardi ja maataloustuotannosta olla vuonna 2030 luomua 50 prosenttia. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi annettiin luomuinstituutin perustaminen Helsingin yliopiston ja MTT:n tehtäväksi.

Luomuinstituutin tehtäväksi valtuuskunta määritteli luomutuotannon tieteellisen tutkimuksen, lisäksi resursseja tulee suunnata luomukoulutukseen ja nostaa luomusaaminen suomalaisen ympäristöosaamisen kärjeksi.

Mikkelin kaupunki ja seudun muut kunnat sekä Etelä-Savon maakuntaliitto ja Etelä-Savon ELY-keskus käynnistivät luomuinstituutin perustamisen selvityshankkeen. Otin työn vastaan 1.4.2011. Tehtävänäni oli täsmentää luomuinstituutin tehtävänkuvausta, laatia ehdotus organisoitumis- ja rahoitusmalliksi sekä luoda instituutille lähivuosisien toimintasuunnitelma.

Haastattelin työn kuluessa valtakunnallisia ja maakunnallisia toimijoita. Mukana oli viljelijöitä, pienyritysten ja etujärjestöjen edustajia, ministeriön virkamiehiä, tarkastusviranomaisia sekä neuvontajärjestöjen ja rahoittajatahojen edustajia.

1 Ulkoministeri Alexander Stubb asetti syyskuussa 2008 valtuuskunnan maabrändin kehittämiseksi. Valtuuskunnan tehtävänä oli luoda Suomelle strategia, joka saa maailman kääntymään puoleemme entistä useammin ja tehokkaammin. Valtuuskunnan puheenjohtaja Jorma Ollilan mukaan: ”Suomi-kuvan on pohjauduttava todellisiin, olemassa oleviin vahvuuksiin. Vain vahvuuksiamme luovasti kehittämällä voimme lisätä Suomen tunnettuutta ja kiinnostavuutta.” Valtuuskunta antoi raportissaan yli sata konkreettista tehtävää. Osa tehtävistä osoitettiin viranomaisille, osa yrityksille ja organisaatioille ja osa tavallisille suomalaisille. (www.formin.fi/Public/default.aspx?contentid=206459&nodeid=15145&culture=fi-FI)

2 Lähde: Tehtävä Suomelle, maabrändiraportin lyhennelmä 25.11.2010, sivu 20.

Kansainvälistä vertailua tein haastatteleamalla Tanskassa elintarvikeministeriön ja luomun etujärjestöjen edustajia ja tutkijoita. Tulokset esitetään kahdessa osassa:

Osassa 1 kysytään, onko ehdotettu luomun kansainvälinen brändi mahdollinen ja osassa 2: tarvitaanko luomuinstituuttia?

Haastatellut ovat yksimielisiä siitä, että luomuinstituuttia tarvitaan ja että Mikkeli on sille sopiva sijoituspaikka. Luomun kohdalla tapahtuu paljon. Se etenee nyt markkinalähtöisesti: kuluttajat ovat heränneet, samoin kauppaketjut. Kotimaista luomua ei ole tarpeeksi saatavilla. Vaikka sen saatavuutta voidaan välittömästäkin parantaa, on odotettavissa, että kysynnän tyydyttäminen tulee olemaan tuonnin varassa.

Luomututkimus on meillä hajallaan ja viljelijöiden liiketoimintataidot usein kehittymättömiä. Luomun kotimaankulutuksen ja viennin lisäämiselle asetettiin 2000-luvun puolivälissä strategisia tavoitteita, mutta mitään niistä ei saavutettu. Suomi ei nouse luomun kulutuksessa edes EU:n 15 vanhan jäsenmaan keskitasolle eikä luomutuotteillamme ole suuremmassa mittakaavassa vientiä luomukauraa lukuun ottamatta.

Luomuinstituutin perustamisen ensimmäinen ja välitön tavoite on parantaa luomun saatavuutta, jolloin kysynnän kasvu voidaan tyydyttää kotimaisen tuotannon turvin. Keskipitkällä aikavälillä instituutin tehtävä on nostaa luomun osaaminen, opetus ja tutkimus kansainväliselle keskitasolle. Tämän jälkeen voidaan puhua luomusta Suomen kansainvälisenä mielikuvana – brändinä – ja Suomesta luomun edelläkävijämaana. Samalla toteutuvat luomun muut periaatteet: terveys, ekologia, oikeudenmukaisuus ja huolenpito.

Teerisaarella 1. päivänä lokakuuta 2011

Tarja Cronberg

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	9
1 Kansainvälinen brändi – tehtävä Suomelle?	
1.1 Luomu maailmalla ja EU:ssa	13
EU ja kaupan esteet	14
Yhteiset säännöt.....	14
1.2 Luomu Tanskassa	17
Pilaantuneet pohjavedet.....	17
Poliittinen yksimielisyys	18
Ministerin visio.....	18
Merkki takaa laadun	19
Teknologia ja innovaatiot	19
1.3 Luomu Suomessa	20
Melkein luomua.....	20
Vastakkainasettelua.....	21
Taitolaji.....	23
Markkinalähtöisyyden sudenkuoppa	24
Edunvalvontaa ja tulevaisuudenkuvia	26
Kuluttajien luottamus	28
1.4 Etelä-Savo: luomun sitkeä pioneeri	31
Partalan risuparrat.....	31
Ekolääni aikaansa edellä.....	31
Ruralia: maaseudun yliopistollista kehittämistä.....	32
Juvan luomuklusteri.....	32
1.5 Kohti kansainvälistä luomubrändiä?	34

2	Finnish Institute for Organic Food Mikkeli, Suomen Luomuinstituutti Mikkeli	35
2.1	Luomuinstituuttia tarvitaan	36
	Sovellettu tutkimus ja tutkimusyhteisön koordinaatio	36
	Tietotaito ja tiedonvälitys	38
	Yritystoiminta, tuotekehitys ja teknologia	39
	Kansainvälinen toiminta ja kansainväliset yhteydet.....	40
2.2	Tavoitteet	41
	Tavoite 1 (2011–2015).....	41
	Tavoite 2 (2015–2020)	41
	Tavoite 3 (2020–2030)	42
2.3	Kumppanuudet	43
	Perustajat	43
	Yhteistyökumppanit	44
2.4	Hallintomallit	46
	Koordinaatiotoimisto	46
	Siviiliyhtiö: sopimus pohjainen identiteetti.....	47
	Osakeyhtiömallit: Keskittymä Oy ja IMEC Oyj	48
	Esitys hallintomalliksi	48
2.5	Toimintasuunnitelma	50
	Vuosi 2011: Päätökset ja sopimus	50
	Vuosi 2012: Käynnistämiskvaihe	50
	Vuosi 2013: Toiminnan vakiinnuttaminen	51
	Vuosi 2014: Yhteistyön kehittäminen	51
2.6	Rahoitus	52
	Perusrahoitus 2011–2014	52
	Rahoitus vuoden 2014 jälkeen.....	52
2.7	Yhteenveto esityksestä	55

Taulukot

Taulukko 1	Luomumarkkinan koko ja luomuostot vuonna 2009 Pohjoismaissa	19
Taulukko 2	Hallintomallit	46
Taulukko 3	Yhteenvedo esityksestä	55

Kuvat

Kuva 1	Maailman luomumarkkinoiden kehitys vuosina 2002–2008	13
Kuva 2	Luomututkimuksen rahoitus eri lähteistä Suomessa vuosina 2000–2008	22
Kuva 3	Luomumerkkejä meillä ja muualla.....	29
Kuva 4	Luomuinstituutin toiminta.....	40
Kuva 5	Voimavarojen yhdistämismalli.....	44
Kuva 6	Yhteistyömalli	45
Kuva 7	Esitys rahoituksen jakautumisesta vuoden 2014 jälkeen	53

Liitteet

Liite 1	Kansainväliset yhteisöt
Liite 2	Luomutilat ja luomutuotantoala vuonna 2011, Eviran tilasto
Liite 3	Mikkelin kaupungin kirje 25.2.2011 (jäsenten nimeämispyyntö luomuinstituutin valmisteluhankkeen ohjausryhmään)
Liite 4	Lähteet
Liite 5	Haastatellut henkilöt

Tiivistelmä

Suomelle annettu tehtävä ei ole helppo. Luomu kansainvälisenä brändinä ja puolet maataloudesta luomutuotannossa vuoteen 2030 mennessä on haastava, joskaan ei mahdoton tehtävä.

Kuluttajien asenteet ovat muuttumassa, ja kauppa on pysynyt tässä ajan mukana. MTK näkee luonnonmukaisen tuotannon kannatettavana vaihtoehtona. ProAgria kehittää luomutuotantoon huippuosaajien verkostoa. Luomuviljelijät tekevät usein parempaa tulosta kuin tavanomaiset viljelijät. Luomutilojen koko on kasvussa. EU:n maatalouspolitiikkaa aiotaan viherryttää.

Muutoksen suunta on selvä. Monen asian on silti vielä muututtava, jos emme tulevaisuudessa halua syödä tuontiruokaa, vaan kotimaista luomuruokaa.

Puhdas suomalainen ruoka on meillä nähty ”melkein luomuna” ja vielä puhtaampi vaihtoehto, luomu, uhkana. Voimakkaan vastakkainasettelun tuloksena luomututkimus on leimattu uskottomutkimukseksi. Se on marginalisoitunut – myös rahoituksessa. Osa luomuviljelijöistä on siirtynyt luomuun parempien tukien, ei liiketoiminnan takia. Luomun vienti on kaukana esiteytistä tavoitteista. Suurkeittiöistä vain pieni osa käyttää luonnonmukaisia tuotteita.

Luomuinstituuttia tarvitaan lujittamaan Suomen kansainvälistä brändiä. Välittömästi sitä tarvitaan myös tukemaan luomun kokonaisvaltaista kehittämistä elintarviketuotannossamme. Maassamme vain yksi prosentti vähittäiskaupan ruokaostoista on luomutuotteita, EU:n vanhoissa jäsenmaissa (EU15) kaksi prosenttia ja luomun kulutuksen johtavassa maassa, Tanskassa, seitsemän prosenttia. Tiedonsaantia on tehostettava ja tutkimusta lisättävä. Uusia liiketoimintamalleja on kehitettävä. Tuotteiden ja teknologian kehitykseen on panostettava. Luomun hajallaan olevat voimavarat on nyt koottava yhteen.

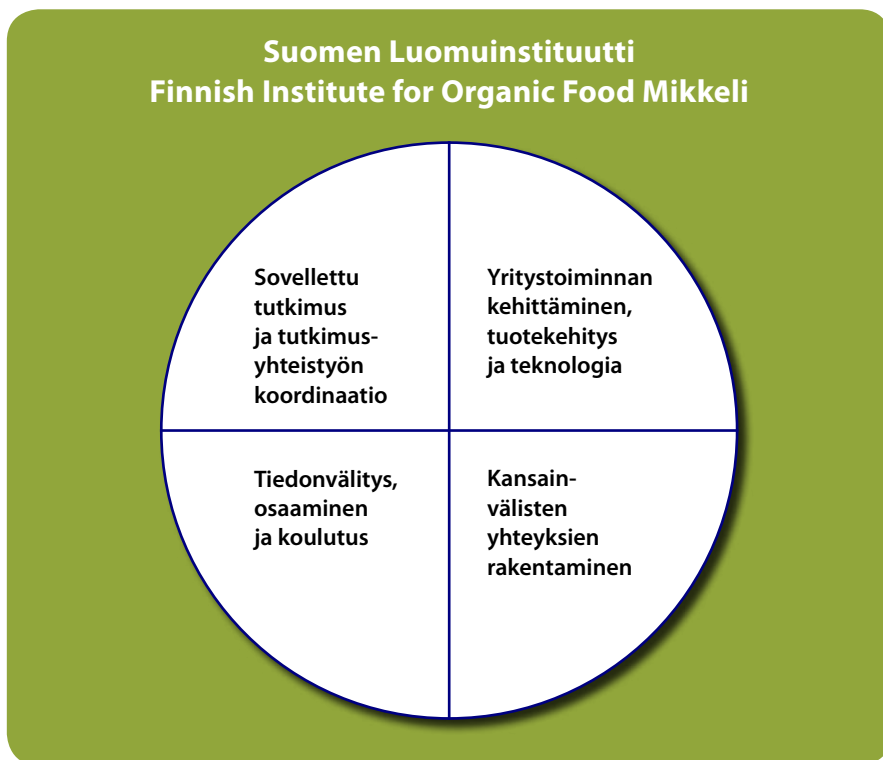
Etelä Savo on ollut luomun sisukas edelläkävijä valtakunnan tason vastustuksesta huolimatta. Mikkeli on tehty luomututkimusta jo parin vuosikymmenen ajan Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa ja MTT:n Mikkelin toimipisteessä. Maakunta on panostanut luomuun. Esimerkiksi Juvan kunnassa 20 prosenttia pelloista on luomutuotannossa. Paikkakunnalla toimii myös Suomen ainoa luomumeijeri. Mikkelin kaupungin keskuskeittiö, Isopata, lisää aktiivisesti luomun käyttöä ja Suur-Savon Osuuskauppa on lisännyt luomutuotteiden valikoimaa. Mikkelin kaupunki ja Etelä-Savon maakuntaliitto ovat valmiita rahoittamaan instituuttia sen alkuvaiheessa. Mikkeliä sijoituspaikkana tukevat myös tässä selvityksessä haastatellut elintarvikealan toimijat.

Tarkoituksena ei ole perustaa uutta instituuttia, vaan koota voimavarat yhteen ja vahvistaa jo olemassa olevaa toimintaa. Luomua tulee viedä eteenpäin kokonaisvaltaisesti unohtamatta sen enempää kuluttajia kuin viljelijöitäkään. Opetusta tulee tukea. Maataloutta opiskelevien suhtautumisessa luomuun on korjattavaa. Yritysten kanssa tehtävää tuotekehitystä ja liiketoimintaa tulee vahvistaa ja tukea pienten luomualan mikroyritysten kehittymistä uusiksi kasvuyrityksiksi. Viljelijöiden tulee saada kansainvälisten tutkimusten tulokset suomeksi. Kuluttajat tarvitsevat tietoa luomun ja tavanomaisen tuotannon eroista. Suomen tulee näkyä paremmin kansainvälisissä tutkijaverkostoissa.

Luomuinstituutin sisällöksi esitetään seuraavat toiminnot:

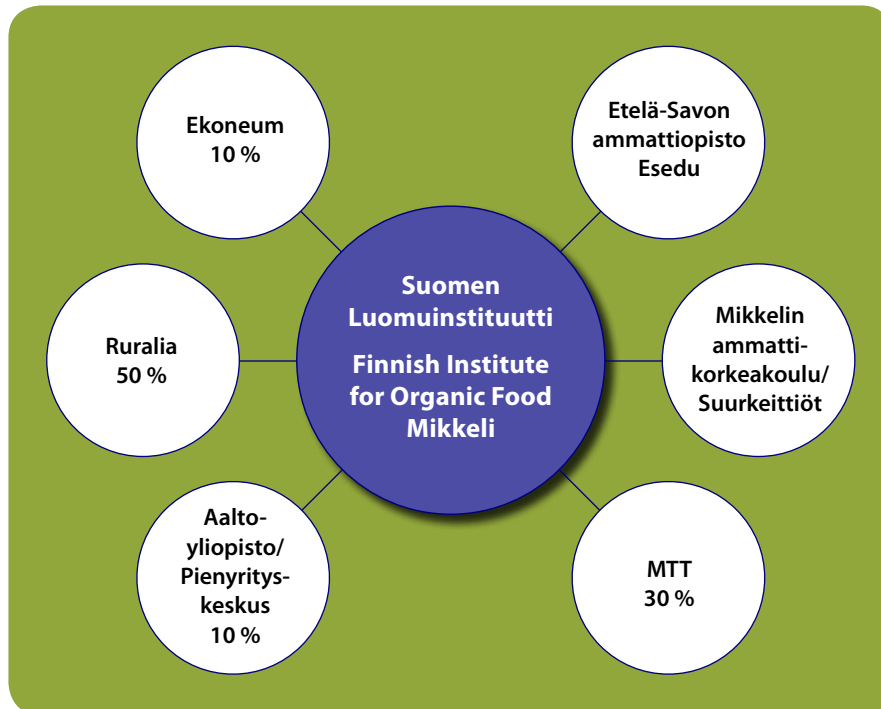
- Luomuinstituutissa tehtävä tutkimus on käytännönläheistä ja sen aiheet kumpuavat viljelijöiden ja yritysten todellisesta tarpeesta. Instituutissa harjoitetaan sovellettua tutkimusta ja kehittämistä ja osallistutaan kansainvälisiin verkostoihin. Instituutti toimii perustutkimuksen ja käytännön tutkimustarpeiden välittäjäorganisaationa.
- Luomuosaamisen ja tietotaidon lisääminen koko ketjussa – sen alkupäässä viljelijöille ja loppupäässä kuluttajille – on luomuinstituutin yksi tärkeä tehtävä. Tiedon on oltava viljelijöiden, kuluttajien ja koko elintarvikeketjun helposti saavutettavissa suomen kielellä. Instituutti edistää koulutusta kaikilla tasoilla ja tuottaa tarvittavaa opetusmateriaalia.
- Luomuinstituutti toimii luomuelinkeinon kehittäjänä mm. edistämällä koneiden ja laitteiden suunnittelua, tukemalla yritysten tuotekehitystä sekä synnyttämällä yrityshautomossa alalle uusia kasvuyrityksiä. Mikkelin yliopistokeskus tarjoaa tähän hyvän alustan.
- Luomuinstituutti rakentaa kansainvälisiä yhteyksiä ja osallistuu aktiivisesti kansainvälisten verkostojen toimintaan. Vierailevat tutkijat, Aalto-yliopiston ulkomaiset asiantuntijakouluttajat ja seminaarit luovat edellytykset voimakkaalle kansainväliselle panostukselle ja näkyvyydelle.

Luomuinstituutin toiminta

Sisältöjen vahvistaminen ei yksin riitä. Myös hallinnolliset voimat on koottava ja saatava luomulle yksi selkeä osoite ja identiteetti. Olemassa olevien rakenteiden hyväksikäyttäminen on tärkeää, päällekkäisiä toimintoja ei kannata ylläpitää. Selvityksessä ehdotetaan, että Mikkelin resurssit Rurاليا-instituutissa, MTT Mikkelin toimipisteessä, Aalto-yliopiston Pienyrityskeskuksessa ja koulutuslaitoksissa (Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Etelä-Savon ammattiopisto, Esedu) kootaan yhdeksi yksiköksi, joko nk. siviiliyhtiöksi tai

osuuskunnaksi. Myös Ekoneumin, joka on Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin, Mikkelin ammattikorkeakoulun YTI-tutkimuskeskuksen ja MTT Mikkelin yhdessä perustama, katsotaan kuuluvan tähän yksikköön.

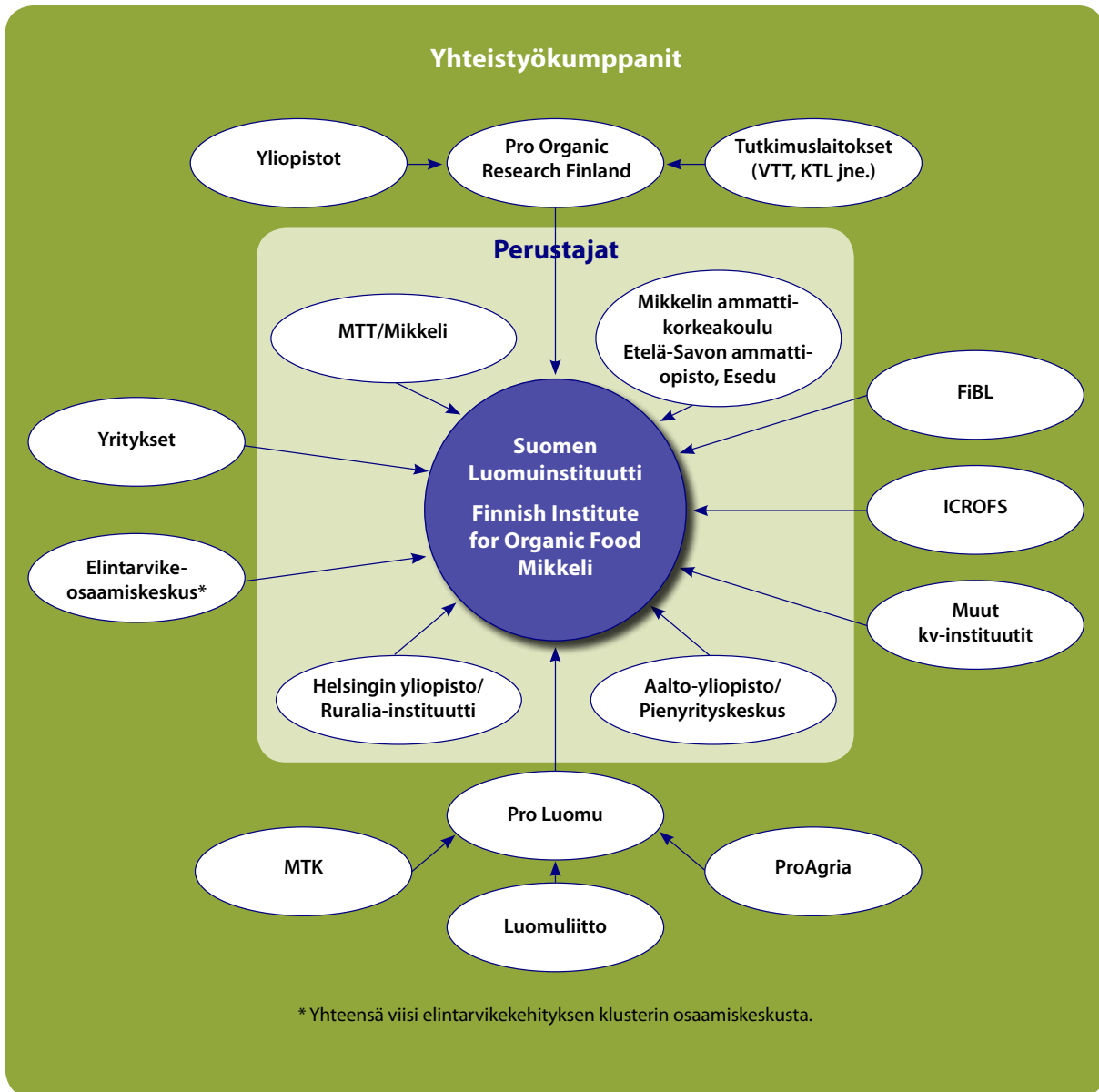

Voimavarojen yhdistämismalli

Etelä-Savon ulkopuolella on myös luomuun liittyvää tutkimusta ja kehittämistä. Luomuinstituutin tulee koota ja verkottaa toimijoita myös valtakunnallisesti. Kansainvälinen yhteistyö on ratkaisevaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Instituutin tulee näkyä ja tehdä yhteistyötä kansainvälisten tutkijaverkostojen (mm. FiBL ja ICROFS) kanssa.

Valtakunnan tasolla instituutin tehtävä on rakentaa siltaa perustutkimuksen ja sen käytännön sovellutusten välillä. Pro Luomu, joka perustettiin kokoamaan ketjun kaikki toimijat, on tässä luonnollinen yhteistyökumppani. Jos Helsingin yliopiston ja MTT:n yhteisraportissa esitetty valtakunnallinen luomututkimusneuvosto ja/tai Pro Organic Research Finland perustetaan, on myös se selkeä yhteistyökumppani tutkimuksen koordinoinnissa.

Yhteistyömalli

Maabrändivaltuuskunnan esittämä tavoite – 50 prosenttia luomussa vuonna 2030 – on mahdollista saavuttaa, jos luomua kehitetään kokonaisvaltaisesti kaikki olemassa olevat voimavarat hyväksikäyttäen. Tarvitaan kuitenkin myös lisäresursseja: luomuinstituutin perusrahoituksen ja uusien tutkimusohjelmien rahoitusta. Tekesin ja Suomen Akatemian tulee perustaa laajapohjaisia, tieteiden välisiä tutkimusohjelmia luomun kehittämiseksi ja kansainvälisen tietotason saavuttamiseksi. Valtion tuki on tärkeää luomuinstituutin perustamisvaiheesta maabrändivaltuuskunnan tavoitevuoteen 2030 saakka.

Luomuinstituutin toimintaa voidaan tietyin väliajoin arvioida suhteessa maabrändivaltuuskunnan asettamiin tavoitteisiin. Tarvittaessa voidaan instituutin toimintaa kohdistaa uudelleen tavoitteiden saavuttamiseksi.

1 Kansainvälinen brändi – tehtävä Suomelle?

1.1 Luomu maailmalla ja EU:ssa

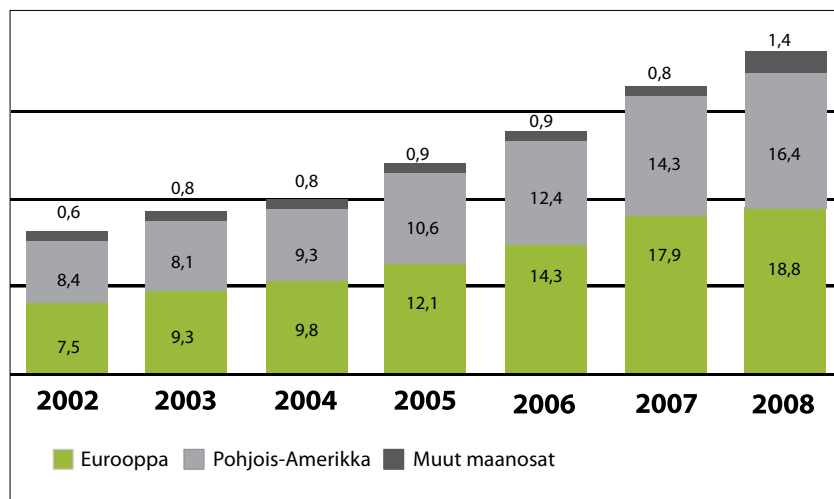
Luomun tuotantopinta-ala on kasvanut kaikissa maanosissa. Lisäystä vuodesta 2007 vuoteen 2008 oli 3 miljoonaa hehtaaria eli 9 prosenttia. Suurinta kasvu oli Latinalaisessa Amerikassa ja sen jälkeen Euroopassa.

Luomupinta-alassa maanosista johtaa Australia 12,9 miljoonalla hehtaarilla. Sitten tulee Eurooppa 8,2 miljoonalla hehtaarilla. Luomutaloutta harjoittavien maiden lukumäärä on noussut 26:sta 154:ään 2000-luvun alusta vuoteen 2008. Luomu ei enää ole harvojen maiden yksinoikeus.

Suhteellisesti eniten luomupinta-alaa, jos lilliputtivaltiot jätetään pois, on Itävallassa, Sveitsissä ja Ruotsissa, kaikilla yli 10 prosenttia. Luomuviljelijöiden lukumäärä on suurin Intiassa, Ugandassa ja Meksikossa. Euroopan maista tilastoja johtavat Italia, Kreikka ja Espanja.

Euroopassa luomupinta-ala on kasvanut voimakkaasti. Vuonna 1990 peltopinta-alaa oli 300 000 ha, vuonna 2008 jo 8,2 miljoonaa hehtaaria. Vuonna 2008 Euroopan luomumarkkinat olivat 18 miljardia euroa. Ylivoimaisesti suurin osuus niistä oli Saksalla: 32,7 prosenttia. Seuraavana tulivat Ranska, Britannia, Italia ja Sveitsi.

Mielenkiintoinen mittari on luomun osuus ruokamarkkinoista, ts. kuinka paljon maan ruoan kulutuksesta on luomuruokaa. Tilastoja johtaa Tanska, jossa luomumarkkinoiden osuus koko myynnistä oli 6,7 prosenttia vuonna 2008. Seuraavana tulevat Itävalta, Sveitsi, Saksa ja Ruotsi. Tanska johtaa myös luomun myynnissä asukasta kohti: vuonna 2009 myynti oli 139 euroa/asukas. Seuraavana tulivat Sveitsi ja Itävalta.³

Kuva 1. Maailman luomumarkkinoiden kehitys vuosina 2002–2008

Lähde: *The World of Organic Agriculture* -vuosikirjat.

³ Lähde: Jukka Rajala, esitys ”Luomun kehitys maailmalla”, Ruralia-instituutti vuonna 2010.

Maailman ja Euroopan luomutilastoja tarkasteltaessa on silmiinpistävää, että Suomi ei ole mukana kymmenen parhaan maan joukossa millään mittarilla mitattuna. Kunnostaudumme ainoastaan keruualassa.⁴

Maailmalla luomun kulutus kasvaa, samoin Euroopassa. Onko kasvu pysyvää ja mitä se merkitsee maailman ruokakriisin ratkaisun kannalta? Tilastojen mukaan luomun kasvu on ollut tasaista koko 2000-luvun ajan, eikä ole odotettavissa, että se laskisi dramaattisesti. Talouskehitys vaikuttaa tietenkin myös luomun kehitykseen, minkä vuoksi pieniä pudotuksia voi tulla. Ruonan tuotanto ei maailmassa tule koskaan olemaan sataprosenttisesti luonnonmukaista. Tietyyntyyppiin kuluttajiin kohdistuvat luomun markkinat kuitenkin kasvavat.

EU ja kaupan esteet

Luomutuotannon sääntely alkoi EU:ssa vuonna 1991, jolloin neuvoston asetuksessa harmonisoiitiin luomutuotannon määritelmä osana sisämarkkinoiden sääntelyä. Lähtökohta oli – ei suinkaan kehittää luomua – vaan poistaa teknisiä kaupan esteitä. Kun yhteistä maatalouspolitiikkaa vuonna 1992 uudistettiin, tuli mahdolliseksi saada tukea luomuviljelyyn. Kyseessä oli pysyvämpi tuki, ei ainoastaan siirtymävaiheen tuki.

Viljelijäjärjestöjen, poliitikkojen ja elintarviketeollisuuden vuorovaikutus näkyy unionin alueella luomun määrässä ja kulutuksessa. Kaikissa maissa on ollut vastakkainasettelua tavanomaisen ja luomutuotannon välillä. EU:n luomutilastoja johtavissa maissa vastakkainasettelun vaihe on ollut lyhyt.

Itävallassa luomuviljely ja luomuruoka ovat levinneet siksi, että viljelijäjärjestöt ja poliitikot ovat olleet yhtä mieltä luomun kannattavuudesta. Sama koskee Tanskaa, jossa vastakkainasettelu kesti erittäin lyhyen aikaa. Näissä maissa ollaan yksimielisiä luomun arvosta ja kannattavuudesta sekä sen kehittämisen tarpeellisuudesta. Sitä vastoin esimerkiksi Puola ja Kreikka ovat suhtautuneet epäilevämmiin luomun mahdollisuuksiin. Kaikki maat kuitenkin koroostavat oman luomutuotantonsa merkitystä.

Luomun markkinat ovat kasvaneet jatkuvasti 1980-luvun lopulta lähtien, mutta kasvu ei Euroopassa ole ollut tasaista. Monissa maissa on ollut tietystä vaiheesta taantumaa, jolloin luomuviljelijöiden määrä on laskenut.

Yhteiset säännöt

Milloin elintarvikkeet täyttävät luomun vaatimukset? IFOAM⁵ on syyskuussa 2005 hyväksynyt yleiskokouksessaan neljä periaatetta luonnonmukaisen maa- ja elintarviketalouden perustaksi:⁶

4 Luomukeruualue: Luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmään kuuluva luonnonvaraisten syötävien kasvien tai kasvosien keruualue. (Luonnonmukaisen tuotannon ohjeet, Keruutuotanto. Eviran ohje 18221/1, 2009)

5 International Federation of Organic Agriculture Movements. Maailman luomumaatalouden kattojärjestö.

6 Lähde: www.luomu.fi/yleista-luomusta/perustietoa/luomun-periaatteita-ja-tavoitteita.

Terveysperiaate

Luomumaatalouden tulee ylläpitää ja edistää maan, kasvien, eläinten ja ihmisten terveyttä yhtenä jakamattomana kokonaisuutena.

Ekologiaperiaatteet

Luomumaatalouden tulee perustua eläviin ekologisiin systeemeihin ja kiertoihin, toimia yhteistyössä niiden kanssa, jäljitellä niitä ja auttaa ylläpitämään niitä.

Oikeudenmukaisuusperiaate

Luomumaatalouden tulee rakentua vuorovaikutussuhteille, jotka turvaavat oikeudenmukaisuuden suhteessa yhteiseen ympäristöön ja elinmahdollisuuksiin.

Huolenpidon periaate

Luomumaatalouden tulee noudattaa varovaisuusperiaatetta ja toimia vastuullisella tavalla suojellen nykyisten ja tulevien sukupolvien sekä ympäristön terveyttä ja hyvinvointia.

Myös Luomuliitto on hyväksynyt vastaavat periaatteet luonnonmukaiselle maataloudelle. EkoCentrian, joka pyrkii lisäämään luomun tuotantoa suurkeittiöissä, luomumääritelmät⁷ ovat seuraavat:

Mitä luomu on?

Luomun menetelmät pohjautuvat luomun periaatteisiin: terveys, ekologia, oikeudenmukaisuus ja huolenpito.

Luomu on luonnonmukaista

Kasvintuotannossa hyödynnetään luonnon omia menetelmiä. Eläinten kasvatuksessa taataan lajille tyypille käyttäytyminen. Luomuelintarvikkeissa vältetään keinotekoisia aineita. GMOta eli geenimuuntelua ei hyväksytä luomussa.

Nämä periaatteet ja tavoitteet on määriteltävä yksityiskohtaisiksi vaatimuksiksi, kun luomutuotusta valvotaan ja tarkastetaan.

Yksityiskohtaiset määräykset luomutuotannosta löytyvät EU:n asetuksista. Luonnonmukaista tuotantoa säätelevät Euroopan yhteisöjen neuvoston asetus (EY) 834/2007 sekä komission asetukset (EY) 889/2007 ja (EY) 1235/2008. Nämä asetukset määrittelevät vähimmäisvaatimukset koko EU:n alueella luonnonmukaisesti tuotettuina markkinoitaville maataloustuotteille ja elintarvikkeille. Asetukset määrittelevät, mikä on luomua, miten luomupeltoja viljellään, eläimiä

⁷ Lähde: EkoCentria: www.portaatluomuun.fi.

kasvatetaan ja elintarvikkeita tuotetaan. Lisäksi ne säätelevät, miten näitä sääntöjä valvotaan ja miten luomutuotteet tulee merkitä.

Luomutuotannon sääntelyssä yhdistyvät ympäristön kannalta parhaat käytännöt, pitkälle kehittynyt eläinten hyvinvointi ja ”tuotanto, jossa otetaan huomioon tiettyjen kuluttajien mieltymys tuotteisiin, jotka on tuotettu luonnollisista aineksista ja luonnollisin menetelmin”. Luonnonmukaisella tuotantotavalla on EU-asetusten mukaan kahdenlainen yhteiskunnallinen merkitys: toisaalta markkinoille tulee tuotteita, joita kuluttajat haluavat, toisaalta tarjotaan julkishyödykkeitä, jotka edistävät ympäristönsuojelua, eläinten hyvinvointia ja maaseudun kehittämistä.

EU-säännökset ovat minimisäännöksiä, joiden lisäksi maat voivat määrittellä tiukempia rajoja. Näin on tehty monissa maissa. Esimerkiksi Ruotsissa erityinen KRAV-merkki osoittaa, että tuotanto on valvottua ruotsalaisten kriteereiden mukaisesti.

Haastattelemani henkilöt korostavat yhteisten sääntöjen merkitystä ja sitä, että tuotanto pitäisi määrittellä kokonaisvaltaisesti ja yhdenmukaisesti. Luomusäännökset eivät aina ole täysin objektiivisia, vaan usein sovittelun tulos:

”Luomukanat pitäisi ilmeisesti, ajateltujen EU-sääntöjen mukaan, ajaa ulos joka päivä. Suomessa on tässä handicap, kanoja kuolee ovelle pakkaseen. Välimeren maat kuitenkin pitivät kiinni tästä vaatimuksesta. Toisaalta luomulehmältä pitäisi katkaista häntä. Näin tehdään Välimeren maissa. Kompromissi oli, että me saatiin pitää kanat sisällä ja he saivat katkaista hännän. Tällä tuskin on mitään tekemistä varsinaisesti luomun kanssa. Esimerkki kompromisseista, joita aina tehdään.”

• **Kansliapäällikkö, maa- ja metsätalousministeriö.**

EU:n maatalouspolitiikka on uudistuksen alla. Nk. CAP-reformin⁸ suuntaviivoja ollaan vasta tekemässä. Päälinjaksi on valittu viherryttäminen (greening). EU:n maatalouspolitiikan viherryttämisellä tulee olemaan vaikutuksia myös Suomelle. Suomen EU-tukien ympäristötoimenpiteet tulevat todennäköisesti osaksi EU:n yhteisiä sääntöjä. Suomen erityisasema poistuu. Jos tämä muutos toteutuu, se tukee luomutuotannon kehittymistä Suomessa. Ympäristötuet alenevat ja tukien painopiste siirtyy erityistukiin, mm. luomutukiin.

⁸ CAP-reformi on EU:n maatalouspolitiikan uudistamisohjelma, jossa siirryttiin hintatuesta suoraan peltoala- ja eläinperusteisen tuen suuntaan. Maataloustuotteiden hintoja alennettiin ja käyttöön otettiin suora hehtaarituki sekä kesannointijärjestelmä. (EU-maataloussanasto: http://www.koski.fi/maaseutunuoret/eu_sanat.htm)

1.2 Luomu Tanskassa

”Kuva Tanskasta luomun edelläkävijämaana piirtyy yhä selvemmin. Tanskalainen ekologinen kehittämissmalli on yhdellä kertaa moderni, innovatiivinen ja taloudellinen – siinä, missä luomulle muissa maissa on ominaista taaksepäin katsova, matalateknologinen ja fundamentalistinen (puhdasoppinen) lähtökohta. Tanska luo perustaa ekologisille elintarvikejärjestelmille, jotka siirtyvät idealistisesta fata morganaasta (kangastuksesta) uudeksi, globaaliksi normiksi kestäväälle kehitykselle.”⁹

Suomen ja Tanskan välinen vertailu on kiintoisaa. Molemmilla on suurinpiirtein saman verran luomupeltoa, noin 180 000 hehtaaria ja lähes yhtä suuri väestöpohja, vähän yli 5 miljoonaa asukasta. Tanskassa vajaan seitsemän prosenttia ruokamarkkinoista on luomua, Suomessa yksi prosentti. Miksi Tanska tuottaa samalla peltopinta-alalla enemmän luomuruokaa? Miksi tanskalaiset kuluttajat luottavat luomuun ja kysyvät sitä yhä enemmän?

Pilaantuneet pohjavedet

Tanskassa huolestuttiin 1980-luvun lopulla pohjavesien pilaantumisesta, jonka syynä oli maatalouden lannoitteiden käyttö. Maanviljelijät syyllistettiin kansalaisten terveyden vaarantamisesta. 1980-luvun puolivälissä hyväksyttiin nk. ”vandmiljøplanen”, jonka avulla pyritään pelastamaan pohjavedet saastumiselta.

Samanaikaisesti muutama meijeri toi markkinoille luomumaidon. Hintaero tavalliseen maitoon verrattuna oli pieni. Tanskalaiset ovatkin siirtyneet luomukuluttajiksi maidon myötä. Maahan saatiin 1980-luvun lopulla ensimmäinen luomulaki. 1990-luvun alussa panostettiin massiivisesti tutkimukseen. Vähittäiskauppa siirtyi laajasti myymään luomutuotteita.

On kiinnostavaa, että Tanskassa eniten luomutuotteita myy halpaketju Netto, joka lanseerasi moton ”Luomu on kaikille”. Tanskassa oli 1990-luvulla myös luomuun erittäin myönteisesti suhtautunut maatalousministeri Ritt Bjerregaard, joka oli toiminut myös EU:n ympäristökomissaarina.

Tanskan elintarvikeministeriö toteaa vastakkainasettelusta tavanomaisen ja luomuviljelyn välillä: ”Sitä on ollut, mutta raha on ollut hyvä konsultti”. Luomuviljelijät ovat menestyneet hyvin. Tilakoot ovat kasvaneet. Tutkimus on tukenut luomuviljelyä, joka on ammattimaistunut. Todellinen kilpailu tulee ulkomailta. Tanskan elintarvikeministeriössä kiinnitetään nyt huomiota luomun viennin ja tuonnin suhteeseen.

Tanskassa on 180 000 hehtaaria peltoa luomutuotannossa. Pinta-ala on kasvanut vuoden 1989 jälkeen jatkuvasti lukuun ottamatta vuosia 2004–2005, jolloin tapahtui notkahdus. Luomuelintarvikkeita myydään 230 000 tonnia vuodessa, mikä vastaa arvoltaan 4,5 miljardia Tanskan kruunua (604 miljoonaa euroa). Suurimmat tuoteryhmät ovat meijerituotteet ja munat, joissa tilanne on erittäin hyvä ja kotimaisuusaste korkea. Sama koskee myös perunoita ja porkkanoita. Hitaimmin on kehittynyt hedelmä- ja marjatuotanto, johon nyt panostetaan erityisellä kansallisella tuella.

⁹ Lähde: Udvikling, vækst og integritet i den danske økologisektor. Økologisk Jordbrug og Fødevarsystemer ICROFS. Nr. 1, nov. 2008, sivu 4.

Poliittinen yksimielisyys

Luomuala on Tanskassa hyvin organisoitu. Luomuliittoa vastaava vaikuttaja, lobbauksorganisaatio Økologisk Landsforening, on tehokas. Elintarvikeministeriön mukaan se saa aina tahtonsa läpi hallituksesta ja ministeristä riippumatta. Landsforening tukee luomututkimusta, viljelyä, uusien elintarvikkeiden kehittämistä ja luomutuotteiden saatavuutta kauppaketjuissa.

Tanskan MTK:ta vastaavassa Dansk Landbrug & Fødevarerissa on luomuosasto, joka on ollut tärkeä vaikuttaja maanviljelijäorganisaatioissa. Maassa toimii myös Økologiske fødevareråd, jossa ovat mukana luonnonmukaisen tuotannon kaikki eturyhmät viljelijöistä kuluttajiin. Organisaatio vastasi aikanaan tukimuodoista ja rahoituksesta, nykyisin sen tehtävänä on laatia strategioita ja toimenpideohjelmiä.

Organic Denmark on kymmenkunta vuotta toiminut menekinedistämisjärjestö. Se asetti vuonna 2005 tavoitteekseen kolminkertaistaa Tanskan luomutuotteiden viennin 3–4 vuodessa. Tavoite saavutettiin. Luomutuotteiden vienti kasvoi 73 prosentilla vuonna 2007 ja 40 prosentilla vuonna 2008. Vuonna 2008 maa vei luomutuotteita 87 miljoonalla eurolla. Rahoitus tulee osittain EU:lta Developing of Quality Food Stuffs -ohjelmasta. Tässä ohjelmassa voidaan mainita tuotteiden ja yritysten nimiä. Yritysten omarahoitusosuus on ollut 30 prosenttia, valtion osuus 35 prosenttia ja EU:n osuus 35 prosenttia.

Tanskassa on alun perin oltu yhtä mieltä luomun tukemisesta. Tämä näkyi myös vuoden 2011 esivaalikamppailussa. Poliitikot kilpailivat siitä, kuka tukee luomua eniten. Vaaleissa vastakkain olivat liberaalien ja konservatiivien hallitusliittoutuma ja ns. punainen blokki, johon kuuluivat sosiaalidemokraatit ja sosialistinen kansanpuolue. Molemmat halusivat lisää luomutuotantoa. Hallituksen linjan mukaan luomuviljelyala tuli kaksinkertaistaa vuoteen 2020 mennessä, punaisen blokin mielestä se tuli kolminkertaistaa.

Myös suurkeittiöt nousivat poliittiseen keskusteluun. Hallitus totesi keväällä 2011, ettei se halua siirtää julkista ruokailua luomuun pakolla, vaan sen tulee olla vapaaehtoista. Punainen blokki esitti lakia, joka määräisi luomun tavoitetason julkisessa ruokailussa.

Julkista ruokailua on aina pidetty tärkeänä Tanskan luomustrategioissa. Kuntia on tuettu, kun ne ovat halunneet siirtää laitoksiaan luomuruokaan. Valtio on tukenut projekteja, joissa koulutetaan suurkeittiöiden henkilökuntaa käyttämään luomutuotteita ruoanvalmistuksessa. Ruokabudjetti ei ole saanut kasvaa. Sesonkiruokaa käyttämällä ja jätteiden määrää pienentämällä on luomuruokaa voitu tarjota budjettia nostamatta. Esimerkiksi Kööpenhaminan läheisyydessä sijaitsevan Albertslundin kunnan päiväkodeissa on jo pitkään syöty luomuruokaa. Kunnan julkisesta ruokailusta 80 prosenttia on luomua.

Ministerin visio

Tanskan elintarvikeministeri julkaisi keväällä 2011 oman luomuvisionensa. Päällimmäisenä tavoitteena siinä on kaksinkertaistaa luomuviljelypinta-ala vuoteen 2020 mennessä. Tämä merkitsee noin 18 000 hehtaarin lisäystä vuosittain. Vision neljä tärkeintä aloitetta ovat:

- hedelmä- ja marjatarhojen perustamistuki 5 miljoonaa Tanskan kruunua/vuosi
- investointituki 24 miljoonaa Tanskan kruunua/vuosi
- vientianalyysi ja vientistrategia
- reunaedellytysten analyysi.

Visiossa esitetään myös julkisen luomuruokailun, maatalousoppilaitosten luomupuotuksen ja kuluttajiin kohdistuvan tiedon lisäämistä. Visio myös linjaa Tanskan kannan EU:n uuteen maatalouspolitiikkaan. EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa tulee vuoden 2013 jälkeen hyödyntää koko luomuketjun tukemiseen.

Taulukko 1. Luomumarkkinan koko ja luomuostot vuonna 2009 Pohjoismaissa

	Luomumarkkinat Miljoonaa euroa		Ostot Euroa/henkilö	
	Vuonna 2009	Tavoite vuodeksi 2015	Vuonna 2009	Tavoite vuodeksi 2015
Suomi	75	330	14	60
Norja	114		24	
Ruotsi	698		75	
Tanska	765		139	

Lähde: Luomualan kasvu- ja kehitysohjelma 2011–2015. Päivitetty luomustrategia 28.6.2011. Luvut vuodelta 2009, lähteenä IFOAM/FiBL.

Merkki takaa laadun

Kuluttajien luottamus on Tanskassa taannut luomun kasvun. Viranomaiset kontrolloivat luomun laatua. Kaikki luomutuotteet on merkitty merkillä ”Statskontrolleret økologisk”. Kuluttajat tietävät, että valtio takaa laadun ja luottavat merkkiin.

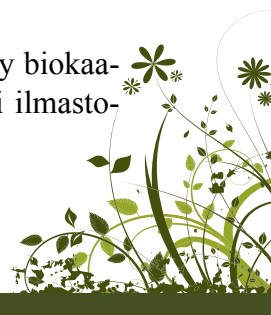
Tanskassa tuetaan aktiivisesti yhteisten EU-säännösten soveltamista luomutuotteisiin ja pyritään pois kansallisista tulkinnoista. Tämä koskee erityisesti siipikarjaa ja kasvihuonetuotantoa. Tavoitteena on yhteisten luomusääntöjen toimeenpano sekä kontrollijärjestelmien ja sanktiopolitiikan yhtenäistäminen.

Tanskan elintarvikeministeriö toteaa, että luomutuotannossa on paljon byrokratiaa. Siksi haku-menettelyä pyritään tekemään joustavammaksi. Tiettyjen standardien toivotaan auttavan viljelijöitä luomuteknologian, rakennusratkaisujen ym. valinnassa.

Teknologia ja innovaatiot

Tanska pyrkii kehittämään uusia globaaleja malleja kestäväälle kehitykselle. Luomu on tässä avainasemassa. Erityisesti korostetaan teknologiaa. Viljelijöiden luomutuotannossa tarvitsemien koneiden ja laitteiden kehittämistä tuetaan. On mm. keksitty kone, joka ensin valokuvaa rikkaruohot ja sitten poistaa ne.

Luomutuotanto nähdään maassa kokonaisvaltaisena. Erityistä huomiota on kiinnitetty biokaasun käytön lisäämiseen. Investointitukea saa mm. ravinteiden kierrätys, vähäisempi ilmasto-rasite ja viherbiomassan kaasutus alueilla, joilla on vähän kotieläinlannoitteita.

1.3 Luomu Suomessa

”Joka kerran, kun menen maitokauppaan, iloitsen että siellä ei ole luomumaitoa. Se todistaa, että suomalaiset uskovat suomalaisen ruoan puhtauteen.”

• **MTK:n puheenjohtaja vuonna 2006.**

”MTK ei halua vastakkainasettelua tavanomaisen ja luomutuotannon välille. Luomutuotanto on hyvä ja kannatettava tuotantotapa.”

• **MTK:n toiminnanjohtaja Pro Luomu -seminaarissa 17.6.2011.**

Melkein luomua

Kaikki suomalainen ruoka on puhdasta. Tähän ilmastomme ja syrjäinen sijaintimme luo hyvät edellytykset. Käytämme tavanomaisessa maataloudessa vähemmän myrkkyjä ja lannoitteita kuin maanviljelijät Keski-Euroopassa. Meillä on tilaa, ilmaa ja vettä. Emme ole joutuneet taistelemaan lannoitteiden pilaamien pohjavesien kanssa. Liikenteen aiheuttamat haitat ovat pienemmät kuin Keski-Euroopassa. Luotamme suomalaisen ruoan puhtauteen ja ostamme mielellämme kotimaista ruokaa.

Käsitys ”puhtaasta suomalaisesta ruoasta” on ollut luomun kehittymisen suurin este. Jos maatalouspolitiikassamme olisi edistetty luomua puhtaampana vaihtoehtona, olisi se ollut viesti siitä, että muu kotimainen ruoka ei ole puhdasta. Tämä olisi horjuttanut, näin uskotaan, kuluttajien luottamusta ja antanut väärän kuvan ruokatuotannostamme. Kun kotimainen ruoka on nähty ”melkein luomuna”, ei luomua ole siis tarvittu.

”Melkein luomua” ei kuitenkaan tunneta kansainvälisesti. Esimerkiksi EU tuntee vain tavanomaisen ja luomutuotannon.

”Vuonna 1991 harmonisoitiin EU-lainsäädäntö. Siinä ei ole käytännössä ollenkaan kansallista liikkumavaraa, eikä käsitettä voida enää Suomessa määritellä uudelleen. Se, että suomalainen tuotanto sellaisenaan nykyisellään olisi luomua, ei ole mahdollista. Meidän tavanomainen tuotantomme ei sellaisenaan täytä mitään luomuvaatimuksia.

Luomutuotannolla on paljon enemmän ympäristötavoitteita kuin mitä EU-lainsäädäntö tällä hetkellä minimissään vaatii. Myöskään alan kansainvälisten järjestöjen luomutuotannolle asetamiin sosiaalsiin tavoitteisiin ei EU-lainsäädännössä pystytä tällä hetkellä vastaamaan.

Luomustandardi on dynaaminen mutta liikkuu vain yhteen suuntaan. Kyse ei ole ei-kieltolistasta, vaan kokonaisvaltaisesta ruokajärjestelmäajattelusta. On maailmanlaajuinen eikä vain ruokaa koskeva, ei edes poliittinen, vaan pohjimmiltaan filosofinen näkökulma.”

• **Neuvotteleva virkamies, maa- ja metsätalousministeriö.**

Luomutuottajat korostavat, että tuotanto on kokonaisuus, johon on sitouduttava ja jonka sääntöjä on noudatettava.

”Luomutuotanto on kokonaisuus. Se on sitä, mitä pellolla tapahtuu, sitä miten eläimiä kohdellaan, sitä miten raaka-ainetta jalostetaan ja tarkastetaan. Tarkastus ei ole vähäisintä, sillä saavutetaan uskottavuus.

Viljelijöiltä vaaditaan uhrauksia. Tuottajan lopputuloksen on oltava juuri se, mitä pakkaus kertoo. Kyse on ehdottomista säännöistä, joista ei voi poiketa. On sitouduttava ja sääntöjä on seurattava. Meidän luomuviljelijöiden mielestä hankalimmat kampittajat eivät ole tehoviljelijät, vaan ’melkein luomuviljelijät’, jotka vesittävät koko ketjun.”

• **Luomuviljelijä, Juva.**

Lähiruoka/luomuruoka

Suomessa lähi- ja luomuruoka mielletään usein samaksi asiaksi. Puhutaan jopa lähi- ja luomuruoasta. Näin kahden hyvin erilaisen tuotantojärjestelmän väliset erot hämärtyvät.

Luomuruokaa valvotaan ja tarkastetaan, että se täyttää EU:n luonnonmukaisen tuotannon vaatimukset. Lähiruoka on tavanomaista tuotantoa, se on vain tuotettu lähellä. Kuinka lähellä, siitä ollaan eri mieltä. Mikkelin kaupungin keskuskeittiön, Isopadan, käyttämä lähiruokaa on tuotettu Etelä-Savossa. Silti Etelä-Savossa tuotettu ruoka ei ole lähiruokaa pääkaupunkiseudulla, jos maakunta katsotaan lähiruoka-alueeksi. Elintarviketeollisuusliiton mielestä lähiruoka-alueena voisi olla koko Itämeren alue.

Lähi- ja luomuruoka ovat kaksi eri asiaa. Lähiruokaa suosimalla voidaan kuitenkin tukea paikallista työllisyyttä sekä kunnan, maakunnan tai muun alueen elintarvikeomavaraisuutta.

Lähiruoka vähentää kuljetuksia. Tämä ei välttämättä merkitse sitä, että ruoan hiilijalanjälki¹⁰ olisi pieni, mikä johtuu lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytöstä. Esimerkiksi Espanjasta tuodulla luomutomaatilla voi olla pienempi hiilijalanjälki kuin omassa kunnassa tavanomaisesti tuotetulla tomaatilla.

Lähiruoassa ei myöskään eläinsuojeluun liity luonnonmukaisen tuotannon vaatimuksia. Eräs luomuviljelijä totesi haastattelussa: ”Naapurin rääkätty kana on yhtä huono asia kuin Thaimassa rääkätty kana.”

Vastakkainasettelua

Luomututkimus alkoi meillä 1980-luvun puolivälissä Etelä-Savon Partalassa. Aloite tuli opiskelijoilta. Resursseja saatiin. Mukana olivat Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston yliopilaskunta, Juvan kunta, MTK ja rivi muita toimijoita. Luomututkijat tekivät laajapohjaista, yhteiskunnallista tutkimusta. He kehittivät kansainvälisiä verkostoja. Alku oli lupaava.

Erityisesti MTT suhtautui luomututkimukseen alusta alkaen kielteisesti. Tutkimuksen katsottiin olevan ideologista, ”uskon asia” ja ohjeita antavaa. Sen tavoitteena koettiin olevan osoittaa, että luomu on parempaa kuin tavanomainen ruoka. Luomututkijat puolestaan eristäytyivät muista tutkijoista. He perustivat verkoston, heillä oli omat kontaktinsa, tavoitteensa ja toimintasuunnitelmansa. Tutkimuksen katsottiin olevan monitieteistä.

10 Hiilijalanjäljellä tarkoitetaan yksittäisen ihmisen, organisaation, tapahtuman tai tuotteen vaikutusta ilmastoon lämpenemiseen. Lähes kaikella ihmisen toiminnalla on hiilijalanjälki, joka kertoo kuinka paljon kasvihuonekaasupäästöjä syntyy toiminnastamme.

Suomi on monessa mielessä yhden ajatuksen maa:

”Meillä on tekninen ja asiantuntijakulttuuriin uskova yhden totuuden kulttuuri. Erityisesti luonnontieteissä ei ole mahdollista, että erilaiset paradigmat toimivat rinnakkain. MTT ei tuonut mielellään eksplisiittisesti (suoraan) eikä strategioissaan luomua näkyviin. Se oli hankala asia. Koettiin, että se edusti erilaista paradigmaa. Luomun ei katsottu olevan oikeaa tiedettä. Se koettiin uskomuspohjaiseksi. Luomututkimus toi kuitenkin maataloustutkimukseen tieteellisiä näkemyksiä, mutta se koettiin normatiiviseksi päinvastoin kuin muu tutkimus.”

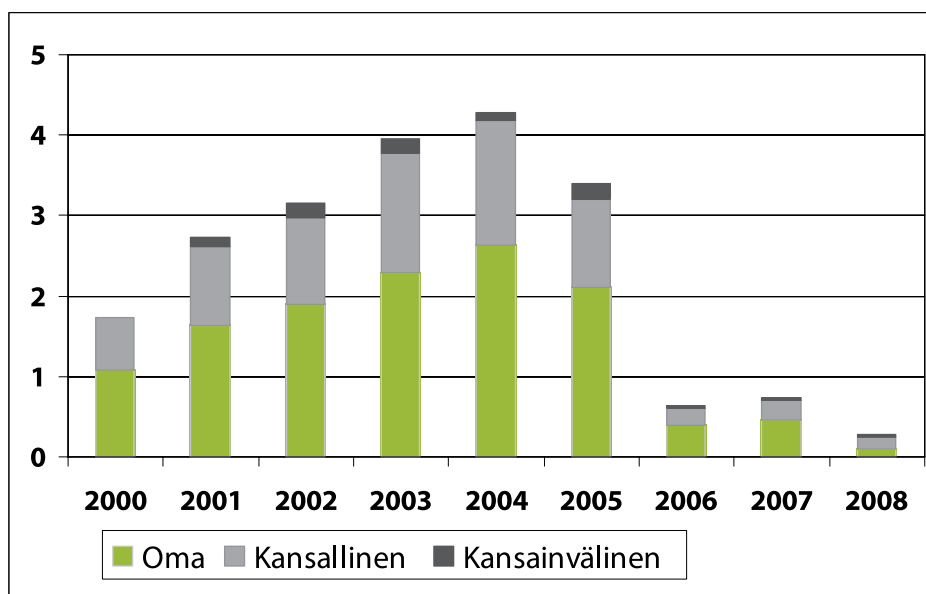
• **Erikoistutkija, MTT.**

Monen haastatellun mielestä yhteydenpito tavanomaisen tuotannon ja luomutuotannon välillä olisi hyödyttänyt molempia. Myös luomun erityiskysymykset olisi pitänyt selvittää. Tutkimusresursseista käydään kuitenkin kovaa kilpailua. Tavanomaisen tuotannon tutkijat pelkäsivät resurssien menetystä.

”Samoja teemoja voidaan nyt tutkia kestävyuden tavoitteesta. Sitä ei kuitenkaan voida tehdä luomututkimuksen nimellä, mikä on ongelma. Meillä on luomutuotantoon liittyviä erityiskysymyksiä. Luomutuotanto on soveltavampaa, siihen tarvitaan tietoa lyhyemmällä tähtäimellä, mutta näitä kysymyksiä ei tutkita. Aikanaan jo Partalassa lähdettiin siitä, että päätavoite oli koko maatalouden kestävyys ja että luomu oli yksi tapa kehittää sitä.”

• **Erikoistutkija, MTT.**

Luomututkimus marginalisoitui, sen katsottiin olevan huuhaata. Tutkijat pelkäsivät tulevan ideologisesti leimautuneeksi. Opiskelijoissa oli, yliopiston professorin mukaan, asenteellisuutta ja ennakkoluuloja: ”Puunhalaustako täällä pitäisi opiskella?” Hän toteaa myös, että tutkijoidemme enemmistö ei pysty asettamaan luomun kehittämiseksi relevantteja (olennaisia) kysymyksiä, koska ei tunne luomua”.

Kuva 2. Luomututkimuksen rahoitus eri lähteistä Suomessa vuosina 2000–2008

Lähde: Raportti ja toimintaehdotus luomutuotannon rahoituksen ja toiminnan kehittämiseksi. Luomutietohanke, 30.4.2010, Luomuliitto Oy, Mikko Rahtola, liite 3,

Tutkimusrahoitus oli Suomessa suurimmillaan vuosina 2002–2005. Juuri tällöin rahoitettiin maa- ja metsätalousministeriön tutkimus- ja kehittämisohjelmaa kolmen vuoden ajan miljoonalla eurolla vuodessa. Se tuotti myös kansainvälistä tutkimusrahoitusta. Rahoituksen loputtua luomututkimuksen määrä on romahtanut, samoin kansainvälinen rahoitus.

Kansainvälisen brändin kannalta tilanne on hankala. Esimerkiksi Tanskassa vuonna 2009 perustetussa kansainvälisessä tutkimusverkostossa ei keväällä 2011 ollut yhtään suomalaista jäsentä.

Taitolaji

Luomualan koulutusta ja opintomateriaalia on kehitetty eri tasoilla ja eri puolilla Suomea. Haastatteluissa tulee esille, että opetusta ja koulutusta ei kuitenkaan ole ollut riittävästi. Lisää koulutusta tarvitaan niin viljelijöille, kuluttajille kuin koko luomuketjullekin. Aivan erityisesti nousee esiin se, että luomun opettaminen on ollut uhka lannoite- ja konekauppiaille, minkä takia koulutusta on rajoitettu.

”Alun perin, kun ilmiö tuli esiin, se leimautui ideologiapohjaiseksi, lähes uskonnolliseksi. Luomu leimautui tutkimuksen risupartaan, stereotyyppiä vallitsivat. Keskusteluissa syyllistettiin puolin ja toisin. Luomu koettiin uhaksi niin maataloudessa kuin politiikassakin. Lannoite- ja konekauppiaille se olikin selkeä uhka. Se haluttiin siivota pois nolaamalla, tekemällä naurunalaiseksi. Keskustelu meni naurettavuuksiin. Ei mitään potentiaalia liiketoiminnaksi – maallemuuttajien maaseuturomantiikkaa. Sama koski tutkimusta.”

• **Vanhempi tutkija, MTT Mikkeli.**

”Tunnistan itse: ei ole isänmaallista puhua lannoitteita vastaan. Se on sisäistetty. Nyt hämärtynyt. Kemira on ollut siis isänmaallista eikä ole ollut isänmaallista puhua lannoitteita vastaan. Miten erilaisilla asennoidutaankaan, kun tuli tämä Yara-kauppa”

• **Professori, Helsingin yliopisto.**

Neuvontaa on ollut saatavilla, mutta sen saatavuus on vaihdellut valtakunnan eri alueilla. Myös kysyntä on vaihdellut. Etelä-Savossa tilanne on ollut hyvä, luomuviljelijöillä on ollut yhteinen maitotilaneuvoja ja yhteisiä viljelyneuvoja. Neuvonnan kehittämistä tasapuolisesti koko maassa on häirinnyt epävarmuus siitä, onnistuuko siirtyminen luomuun ja minkälaista neuvontaa tarvitaan. ProAgria on hiljattain perustanut huippuosaajien luomuverkoston. Se on myös vetänyt luomuviljan arvoketjua, mikä on parantanut saatavuutta ja asiakkaiden tarpeiden hahmottamista.

Neuvonnan tulokset vaihtelevat eri tuotteiden kohdalla. Viljan lisäksi luomukananmunat ovat hyvä esimerkki onnistuneesta markkinoinnista.

”Ehkä tässä ydin on siinä, että tutkimusta ja neuvontaa on, mutta sitä ei ohjata tuotteen kautta. MTT:llä tutkitaan ja ennakoitaan. Esimerkiksi kevytjuustoja on tutkittu, mutta ei tuotteita. Kuluttaja ostaa tanskalaista luomubrietä, kun ei meillä tuoteta. Hyvä esimerkki bisnespuolelta. Luomukananmunat. Pakkaamoiden hanke. Minkälaisilla hinnoilla saadaan myytyä. Pakkaamot hoitaneet, laajentaneet varovasti luomua. Pakkaamot ja neuvontajärjestelmät osanneet neuvoa, miten tehdään.”

• **Neuvotteleva virkamies, maa- ja metsätalousministeriö.**

Luomutuotannon ohjeistus ja tarkastus on tärkeää viljelijälle. Siitä vastaa Evira, joka käyttää käytännön luomuvälvontaan alueellisia ELY-keskuksia. Viljelijä maksaa valvonnasta, joka takaa kuluttajalle, että tuote on tuotettu luonnonmukaisesti. Toisaalta EU ja valtio maksavat maataloustukea. EU edellyttää tukien valvontaa väärinkäytösten välttämiseksi. Se myös maksaa tukien valvonnan. Tätäkin valvoo ELY-keskuksen työntekijä. Näiden kahden järjestelmän välinen ero hämärtyy, kun asioita hoitaa sama henkilö:

”Ongelma muodostuu ELY-keskuksissa, joissa luomusertifiointia¹¹ hoitaa sama henkilö, joka vastaa myös luomun tukiasioista. Käytännössä luomusertifiointissa havaitut poikkeamat luomun tuotantoehtojen noudattamisessa siirtyvät välittömästi tukivalvonnan tietoon. Tukivalvonta harkitsee omalta osaltaan, millä tavalla virheet tulee huomioida. Se saattaa johtaa virheen tehneen luomuviljelijän tukisanktioihin kaikissa maataloustuissa esimerkiksi täydentävien ehtojen kautta.

Tukivalvonta koskee näin ollen jokaista luomuviljelijää. Luomuviljelijä ei ole tasavertaisessa asemassa tavanomaisen viljelijän kanssa. Luomuviljelijä maksaa luomusertifiointista, mutta ei tukivalvonnasta. Luomutukiasiat ja luomusertifiointiasiat tulisi ELY-keskuksissa olla eri henkilöiden vastuulla.”

• **Kehityspäällikkö, ProAgria.**

Evira toteaa, että viljelijä ei yleensä tiedä, kuka tulee käymään tilalla:

”Viljelijä ei tiedä, puhuuko maaseutukeskuksen vai Eviran kanssa. Ei tiedä välttämättä, kuka heillä on käynyt, kenen edustaja. Tietää vain, että se oli piiriagrobiologi, joka kävi.”

• **Ylitarkastaja, Evira.**

Markkinalähtöisyyden sudenkuoppa

Luomun kehittämisessä on korostettu markkinalähtöisyyttä, jossa riski on kuluttajalla. Tämä on haasteellista etenkin nyt, kun sekä kauppa että kuluttajat ovat lähteneet mukaan luomuun. Elintarviketeollisuus ja suuret tuotantolaitokset kuten Valio ja HK Ruokatalo nimeävät suurimaksi ongelmaksi luomun saatavuuden. Luomun kysynnän lisääntyessä lisääntyy nyt luomun tuonti.

”Pitäisi politiikkapuolella myös tehdä jotakin. Poliitikon vastaus on aina, että toimitaan markkinoiden ehdoilla. Ei toimi eikä etene, se on nähty jo. Konkreettisia tavoitteita tarvitaan. Pitää tehdä strategia, jolla mennään, ja tehdä oikeasti työtä eikä vain puhua.”

• **Vanhempi tutkija, MTT, Mikkeli.**

¹¹ Luomutuotteiden tuotanto ja luomuun liittyvät merkit ja merkinnät on säädelty tiukoilla käytännöillä, joita tuottajan tulee tarkoin noudattaa EU:n markkinoilla. Tavanomaisten viljelijöiden täytyy käydä läpi vähintään kahden vuoden siirtymäkausi ennen kuin he saavat kutsua tuotteitaan luomuksi. Mikäli he tuottavat sekä luomua että tavanomaisia tuotteita, toiminnat täytyy erotella selkeästi joka tuotantovaiheessa. Sekä viljelijöiden että jalostajien tulee jatkuvasti noudattaa asiaankuuluvia EU-sääntöjä. He ovat EU:n valvontaelinten tai viranomaisten tarkastusten kohteena, joilla varmistetaan sääntöjen noudattaminen. Hyväksytyille toimijoille myönnetään luomusertifikaatti, ja he saavat kutsua tuotteitaan luomuksi. (http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-confidence/logo-labelling_fi)

”Luomumaidon tuotanto ei ehdi mukaan. Luomu kasvaa 20 prosenttia vuodessa. On kolmen vuoden siirtymävaihe. Luomutuotteista maksetaan parempaa hintaa. Suurin osa tavallisista tuottajista miettii luomuun siirtymistä. Mutta ei voida sanoa, että luomu on parempaa kuin tavallinen maito. Heidän tuotteensa saavat parempaa hintaa. Aikaisemmin ei ollut kysyntää, nyt on. Valiolla on 18 tuotetta luomussa.

Valio markkinoi luomua suoraan kuluttajille. Suurin markkinointipanostus. Kuviteltiin, että luomutuotteiden käyttäjät olisivat vihreiden kannattajia. Kun tutkittiin, yllättäen olivatkin kyseessä laatua arvostavat ihmiset. Luomua markkinoidaan tuoreuden ja laadun kautta. Enemmän tiedostavia ihmisiä, miettivät, mitä pistävät suuhunsa.”

• **Edunvalvontajohtaja, Valio.**

”Nyt kauppa ensimmäistä kertaa muuttanut asenteitaan. Pariinkymmeneen vuoteen luomuosastoihin ei ole satsattu. Kaksi kauppa on ohjannut kehitystä. Nyt hiffanneet, että voidaan tehdä bisnestä ja satsaavat. Siellä tulppa on ollut aina.

Suurkeittiöt on toinen kanava. Kuluttajat reagoineet. Haluaisivat luomua muutenkin kuin päivittäistavarakaupan kautta. Siinä on lähiruoan, luomun arvostus. Kierretään S- ja K-ryhmän valtaa.”

• **Toimitusjohtaja, Elintarviketeollisuusliitto.**

Meillä on potentiaalia kehittää luomutuotantoa nykyisistä lähtökohdista. Luomuviljelypeltoalasta seitsemän prosenttia on luomutuotannossa, luomuelintarvikkeiden kulutus on vain yksi prosentti. Selitys tähän kuuluu on, että osa viljelijöistä on siirtynyt luomuun ennen kaikkea suurempien tukien takia¹², ei niinkään siksi, että he haluaisivat kehittää tuotantoaan. Nämä nk. ”jäähdyttelijät” ovat heikentäneet luomun mainetta ja ennen kaikkea mielikuvaa luomu tuottamisen taloudellisesta kannattavuudesta.

”Luomuviljelyn määrä lisääntyi, kun liityttiin EU:hun. Houkutteleva luomutuki. Kuitenkin harrastelijoita eikä aitoja maanviljelijöitä. Hyvät tuet, jäähdyttelijöitä paljon joukossa eikä väliä, miten kävi. Kysymys oli vain, jatkaako toiset viisi vuotta. Tuotantoa ei kontrolloitu. Hallinnolle riitti, että oli puitu. Aitoja yrittäjiä oli vähän. Ei osaamista. Vaikea tuotantolaji ja pitkä siirtymävaihe.”

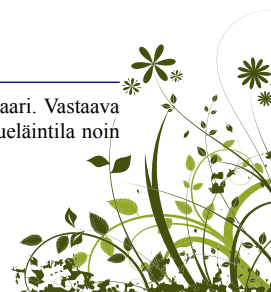
• **Kansliapäällikkö, maa- ja metsätalousministeriö.**

”Tuki on merkittävä ja luomutuki parempi. On viljelijöitä, jotka tekevät tuen, ei bisneksen takia, vaikka eivät saisi myytyä tuotetta ollenkaan. Aika iso osa rehusta menee tavanomaiselle karjalle. Jos antaa markkinointikiellon, ei merkitystä osalle tuottajista. Tuottaneet rehuja tavanomaisille lehmille, hintaero ei kuitenkaan niin merkittävä. Mahdollisimman vähän satoa, lannoituskustannukset pieniä tai niitä ei ole ollenkaan.”

• **Ylitarkastaja, Evira.**

Monen aktiivisen luomuviljelijän mielestä tukien tulisi olla tuotantopohjaisia. Tarkastajien tulisi käydä pelloilla katsomassa, miten peltoja hoidetaan, mitä tuotetaan ja miten tuotetaan.

¹² Luomutuet ovat suurempia kuin tavanomaisen viljelijän tuet. Tavanomaisen viljan viljelijä saa tukea noin 450 euroa/hehtaari. Vastaava luomuviljelijän tuki on noin 680 euroa/hehtaari. Tavanomainen kotieläintila puolestaan saa noin 600 euroa/hehtaari, luomueläintila noin 1 000 euroa/hehtaari.

”Kotieläintuotannossa on jo nyt potentiaalia, mutta luomutilojen tuotteita menee yhä tavanomaisiksi elintarvikkeiksi. Tukijärjestelmä kannustaa siirtymään luomuun, mutta Suomessa tuotantoa jää pellolle. Tanskassa bisnestä. Tanskankin vaikea saada lisää tuotantoa. Hyvät kanavat ja mielekäs bisnesmahdollisuus. Suomessa ei tähän asti ole ollut mielekäs bisnes, sillä jalostajien määrä on pieni ja kauppa monopolisoitunut.”

• **Neuvotteleva virkamies, maa- ja metsätalousministeriö.**

”Viljelijöitä on, halukkuutta on. Vuonna 2008 nousivat lannoitteiden hinnat pilviin. Luomuviljan tuottaja sai paremman katteen. Luomun perusideassa on ollut ratkaisevaa lannoitteen sekä kaasan ja öljyn hintataso. Kauppaketjussa on valmistauduttu kysyntään.

Miksi kysyntää ei ole ollut? Hintaero on liian suuri: 20–30 %. Nyt ihmisten eettiset arvot muuttuneet, he ovat valmiita tinkimään muusta. Suomalaiset ostavat luomutuotteita keskimäärin 14 eurolla/henkilö, Tanskassa kymmenkertaisesti. Pohjalta lähdetään. Jos ei kotimaasta löydy, valtaosa tulee tuontina. Stockmann ja muut lähteneet jo tuomaan.”

• **Toimitusjohtaja, Elintarviketeollisuusliitto.**

Markkinalähtöisyys on nyt johtamassa siihen, että saatavuus on suurin ongelma. Lisääntyvä kysyntä tyydytetään tuonnilla.

Edunvalvontaa ja tulevaisuudenkuvia

Luomuliitto perustettiin vuonna 1985 nimellä Suomen Luonnonmukaisen Viljelyn Yhdistysten liitto. Liitto on luomutuotannon edunvalvoja, joka toimii yhteistyössä MTK:n kanssa. Se pyrkii ohjaamaan lainsäädäntöä tuotannon erityispiirteitä tukevaksi. Liitto seuraa luomun valvontaa, tutkimusta ja alan ammattikoulutuksen kehittämistä. Se osallistuu IFOAM:in EU-ryhmän toimintaan.

MTK:lla on erityinen luomuvaiokunta. Juvan Luomu Oy:n toimitusjohtaja toimi MTK:n luomuvaiokunnan puheenjohtajana 10 vuotta. Hän luopui vuosi sitten puheenjohtajuudesta ja totesi:

”Se oli taistelua tuulimyllyjä vastaan. Vaiokunta päätti viime keväänä, kun oli viimeinen kokous, että jos ei ala tulla luomumyönteisyyttä, lopetetaan koko juttu.”

• **Toimitusjohtaja, Juvan Luomu Oy.**

Nykyinen MTK:n puheenjohtaja lupasi: ”Pannaan luomu kuntoon.” Hän täytti lupauksensa.

”Luomuvaiokunnan tehtävä oli tarjota toimeentuloturvaa, jotta saataisiin lisäarvoa. Vaiokunnalle jäi avoimeksi kysymykseksi, miksi luomua vastustetaan MTK:ssa. Erityisesti toimihenkilöt vastustivat. Luomu koettiin uhkana tavanomaiselle tuotannolle. Esa (Härmälä) oli sitä mieltä, että myös tavanomainen tuotanto on puhdasta. Pyrittiin välttämään vastakkainasettelua, ei haluttu osoittaa toista. Tämä linja pidettiin, mutta se koettiin uhkaksi tavanomaiselle tuotannolle. Onneksi aika on muuttunut!”

• **Toimitusjohtaja, Juvan Luomu Oy.**

Luomuliiton nykyään isännöimänä toimii erityinen Luomustrategiaryhmä, jota vetää Heidi Hautala. Tässä keskustelufoorumissa on edustajia koko luomuketjusta. Ryhmä on vastannut luomustrategian laatimisesta.

Valtion sekä vilja-alalla toimivien yritysten ja järjestöjen muodostaman yhteistoimintaorganisaation, Vilja-alan yhteistyöryhmän (VYR) alaisuuteen perustettiin vuoden 2010 keväällä luomutyöryhmä. Vilja-alan yhteistyöryhmän luomutyöryhmän tehtävänä on kehittää luomuviljaketjun toimintaa. Se mm. laatii luomuviljan markkinahintakatsauksia.

Menekinedistämistä on hoitanut Finfood Luomu. Se sai 2000-luvulla puolisen miljoonaa euroa luomuruoan arvostuksen nostamiseen sekä luomutuotteiden menekin ja markkinoinnin lisäämiseen. EU-rahoituksella toimivassa menekinedistämisessä ei voitu käyttää yritysten nimiä eikä tuoda esiin kotimaisuutta. Tästä syystä rahoitus takkuili ja Finfood Luomu lopetettiin. Organic Food Finland on luomutuotteisiin erikoistunut vientirengas. Tuotteita viedään pääasiassa Länsi-Eurooppaan ja Kaukoitään.

EkoCentria on luomun keittiökeskus. Se on erikoistunut kestävien ja ympäristövastuullisten ruokapalveluiden kehittämiseen ja viestintään. EkoCentria vastaa Portaat luomuun -hankkeesta. Kyseessä on vapaaehtoinen valmennusohjelma, jossa ammattikeittiöt voivat lisätä luomun tarjontaa asteittain. Keittiöitä valmennetaan kohti luomuaterioita ja valvontaa. Suomen 22 000 suurkeittiöstä noin prosentti on mukana hankkeessa.

Neljätoista yritystä ja yhteisöä perusti 22.3.2011 Pro Luomu ry:n edistämään luomualan kasvua ja kehitystä. Sen tarkoituksena on parantaa luomutuotteiden kysynnän ja tarjonnan kohtaamista sekä tunnistaa ja ratkoa ketjun ongelmia. Pro Luomu ryhtyy selvittämään luomualan keskeistä haastetta: kysynnän ja tarjonnan kohtaamista kaikkien ketjun jäsenten kanssa.

Suomalaisen luomun kansainvälisesti heikko kehitys ei johdu visioiden eikä strategioiden puutteesta. Niitä on tuotettu tietyin väliajoin, mutta ne eivät ole toteutuneet. Valtakunnallinen luomustrategiavisio¹³ totesi vuonna 2006:

Missio

Luomu palvelee kuluttajien hyvinvointia sekä edistää kestävää tuotantoa ja kulutusta elintarviketeollisuudessa.

Visio

Vuonna 2015 Suomi on Euroopan kärkimaita luomutuotannossa ja kulutuksessa. Tuotevalikoima vastaa kuluttajan hyvinvoinnin ja modernin elämänrytmin tarpeisiin.

Strategiset tavoitteet

- Kotimaan vähittäiskaupan myynnissä luomuruoan osuus on 6 %.
- Kaikissa julkisen sektorin ammattikeittiöissä käytetään luomutuotteita.
- Yksityisellä sektorilla luomua käyttävien keittiöiden määrä kasvaa 15 % vuosittain.
- Suomen elintarviketiennistä 10 % on luomua.

¹³ Lähde: Nyt on luomun aika! Pro Luomu -ohjelma ja organisaatio luomualan kasvun vahvistamiseksi. Luomualan organisoitiryhmä 2.2.2011, sivu 8.

Päivitettyssä luomustrategiassa¹⁴ visiota on arkipäiväistetty. Sen mukaan luomu on osa kuluttajien ja elintarvikeketjun arkipäivää. Määrälliset tavoitteet on poistettu. Tavoitteena on saada aikaan luomumarkkinat ja sitouttaa luomuketjun toimijat tiiviiseen yhteistyöhön.

Missiot, visiot ja strategiat ovat kaukana todellisuudesta. Suomi ei ole vuonna 2015 Euroopan kärkimaita luomun tuotannossa eikä kulutuksessa, ainoastaan keruualassa. Myös luomun 10 prosentin vientitavoitteen toteutuminen on kaukana. Tällä hetkellä elintarvikeviennistä yksi prosentti on luomua, ennen kaikkea luomukauraa. Merkittäviä suomalaisia luomuvientituotteita ovat hiutalekaura, vehnäjauho ja leipä. Suomen erityisvahvuus on luomukaura, mutta myös ruis ja kevätvehnä tunnetaan. Luomuelintarvikkeita vieviä yrityksiä on yli 50, valtaosa niistä on pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Yli puolet luomuviennistä (14 miljoonaa euroa vuonna 2009) on jalostettuja elintarvikkeita, loput teollisuuden raaka-ainetta ja bulkkiviljaa.

Kuluttajien luottamus

Kaikkien elintarvikestrategioiden tavoitteena on kuluttajan etu. Myös luomun kehittämisen lähtökohtana on oltava kuluttajan etu, mahdollisuus valita ja luottamus siihen, että luomutuotteet vastaavat asetettuja kriteerejä. Ketkä Suomessa sitten kuluttavat luomua?

Vuonna 2008 viisi prosenttia suomalaisista kotitalouksista käytti luomua aktiivisesti. Säännöllisiä käyttäjiä oli 17 prosenttia. Kokeilijoita oli 46 prosenttia ja ei-käyttäjiä oli 32 prosenttia.¹⁵ Aktiivikäyttäjissä on paljon nuoria, vielä sinkkuja tai aivan pienten lasten vanhempia. Säännölliset käyttäjät ovat usein iäkkäämpiä yksineläjiä.

Luomumarkkinoiden vuosien 2007–2015¹⁶ strategisten tavoitteiden yhteydessä todettiin mm. seuraavaa:

”Edellisten vuosikymmenien kantaaottavasta tummanvihreästä kuluttajamarginaalista on kasvanut laajempi tuotteiden valintaa pohtiva vaaleanvihreä kuluttajajoukko. Näille kuluttajille luomu edustaa ensisijaisesti valintaa oman tai perheen hyvinvoinnin puolesta, mutta samalla valintaa ympäristön tai eläinten hyvinvoinnin puolesta. Lisäksi ruuan makua ja laatua tai jäljittelevyyttä arvostavat asiakasryhmät näkevät luomun yhtenä vaihtoehtona.”

Kun kuluttajien määrä nyt on kasvussa, kauppa arvioi pystyvänsä kolminkertaistamaan luomuruoan myynnin. Luomun tarkastus ja tuotteiden merkintä takaavat kuluttajien luottamuksen. Luomutuotteiden merkintä on meillä jatkuvasti muuttunut. Merkit tunnetaan yleensäkin huonosti.

Luomuliitto hoiti alussa luomutuotteiden merkintää. Sen myöntämä luomulaatumerkki oli leppäkerttu.¹⁷ Valvonta hoidettiin alueellisesti yksityisten toimijoiden avulla. Leppäkerttumerkki

14 Lähde: Luomualan kasvu- ja kehitysohjelma 2011–2015. Päivitetty luomustrategia 28.6.2011.

15 Lähde: Suomalaisen luomun kansainvälistymismahdollisuudet, Sampsa Heinonen, Marja Nuora, Erkki Pöytäniemi, Organic Food Finland 31.8.2010.

16 Lähde: Luomumarkkinoiden kehittämisen strategiset tavoitteet 2007–2015, Luomumarkkinoiden kehittämisen strategiaryhmä 3.10.2006–, sivu 4.

17 Luomuliiton myöntämä leppäkerttu-merkki on nyt uudistunut. Uusi merkki kertoo luonnonmukaista ja lähellä tuotetusta ruoasta jopa maakunnan tarkkuudella. Lähi- ja luomuruoka kiteytyvät yhteen. Leppäkerttu vaatii kokonaisvaltaisempaa eläinten ja ympäristön hyvinvoinnin huomioimista kuin EU:n luomusääökset. (<http://www.luomuliitto.fi/index.php/ uutiset/228-uusi-leppaekerttu-merkki-paikallinen-luomutuotanto-esille>)

jouduttiin hylkäämään. Sen kriteerinä oli kotimainen tuotanto. Tällöin ei kuitenkaan voitu saada EU-rahoituksen tukea. Tilalle tuli nk. aurinkomerkki, josta vastasi Finfood Luomu. Merkki voitiin nyt myöntää periaatteessa kaikille Suomessa pakatuille luomutuotteille. Finfood Luomu ja aurinkomerkin käyttö lopetettiin vuonna 2009 jatkorahoituksen puutteessa. Yritykset eivät olleet valmiita rahoitukseen, koska niiden nimeä ei saanut käyttää markkinoinnissa. Tässä on huomattava ero Tanskan EU-rahoituskäytäntöön, jossa sallitaan yrityksen nimen käyttö.

Kuva 3. Luomumerkkejä meillä ja muualla

Kuvassa Luomuliiton uudistettu leppäkerttumerkki, luomun aurinkomerkki, Ruotsin ja Tanskan luomumerkit sekä EU:n uusi lehtimerkki.

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira tarkastaa, että luomutuotannon kriteerit täyttyvät:

”Eviran tehtävä ei ole edistää luomua. Me ohjaamme luomuvalvontaa Suomessa ja valvomme myös osaltamme. Suomalaiset eivät ole erityisen epärehellisiä, ei ole luomun ketjun intresseissä huijata, ei isompaa epäilystä. Jos joku raaka-aine on hyvin haluttu ja kallis, pitää meidän osata ennakoita ja valvoa, että houkutus muuttaa tavanomaista luomuksi ei kasva liian suureksi. Luomussa tarkastetaan tuotantotapa, ei ruokaa, joka syntyy. Kaikki ruoka tarkastetaan elintarviketurvallisuuden suhteen. Sanoisin, että kaikki Suomessa tarjolla oleva ruoka on turvallista. Luomuruoka ei ole muita ruokia turvallisempaa.

Monta vuotta sitten valvontaa hoiti Luomuliitto itse, ja muutama vuosi sitten Finfood Luomu vielä seurasi markkinakehitystä. Näiden rooli oli edistää luomua. Ministeriön rahatuki Finfood Luomulle loppui, joten heidän työnsä ei voinut jatkua samanlaajuisena.”

• **Ylitarkastaja, Evira.**

EU:n uuden luomutunnuksen, lehtimerkin, käyttö tuli pakolliseksi 1.7.2010 alkaen kaikissa Euroopan unionin esipakatuissa elintarvikkeissa. Merkki on EU:n pakollinen pakkausmerkintä luomuelintarvikkeissa.

Monissa maissa on lisäksi käytössä oma merkintä, jolla voi olla EU:ta tiukemmat mittapuut. Vientiyriytysten onkin hankittava maan oma, usein yksityisen omistama merkki, jos ne haluavat viedä tuotteita esimerkiksi Saksaan. Ainoastaan Suomessa, Tanskassa, Virossa ja Espanjassa viranomaiset kontrolloivat luomutuotteiden laatua.

”Ruotsissa on neljä uutta yritystä, kolme kotimaista ja yksi kansainvälinen. Ruotsissa on käytössä EU-merkki ja nk. KRAV-luomumerkki. Jos yritykset haluavat myös KRAV-merkin, täytyy sertifioida itsensä. Esimerkiksi Ruotsissa on erityiset määräykset siitä, että luomukasvihuonetuotteet eivät saa käyttää sähköä ydinvoimaloista. Tämä on osa KRAV-merkkiä.”

• **Ylitarkastaja, Evira.**

1.4 Etelä-Savo: luomun sitkeä pioneeri

Vaikka Suomi valtakunnan tasolla ei ole luomumaa, on luomua kehitetty alueellisesti ja paikallisesti maan eri puolilla. Luomun osuus peltopinta-alasta on suurin Ahvenanmaalla, Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa, kaikilla yli 10 prosenttia.

Etelä-Savossa luomun osuus on 10 prosentin tuntumassa. Maakunnan strategioissa on panostettu tietoisesti luomuun. Etelä-Savo on ollut luomututkimuksen pioneeri. Luomun tutkimus, opetus ja tuotekehitys on jatkunut aina tähän päivään saakka Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa Mikkelissä.

Partalan risuparrat

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Helsingin yliopisto, MTK ja rivi muita toimijoita perusti Juvan Partalaan ensimmäisen luomututkimusyhteisön vuonna 1985. Kyse ei alun perin ollut varsinaisesta luomuviljelystä, vaan maaseudun yleisestä kehittämisestä. Partalaan syntyi tutkimusyhteisö: johtaja, kolme tutkijaa ja kaksi tutkimusmestaria. Se kytkeytyi kansainvälisiin tutkimusverkostoihin ja aloitti paikallisen luomun kehittämisen viljelijöiden kanssa.

Juvan kunta oli alusta alkaen aktiivinen ja lahjoitti tutkimukselle tilan. Juvalla on erityisviljelyn perinnettä jo 1950-luvulta lähtien. Kunnassa oli totuttu uusiin asioihin. Taustalla oli myös oopperalaulaja Martti Talvela, joka edisti luomua julkisesti omalla tilallaan.

Luomututkimusyhteisö ei syntynyt ilman vastustusta. On puhuttu kateudesta: Partala sai uusia resursseja. Tutkijat olivat mukana kansainvälisissä verkostoissa ja saivat myös paikalliset viljelijät innostumaan. Heidän suuntautumisensa oli erilaista kuin muiden silloisten maataloustutkijoiden.

Partala siirrettiin MTT:lle monien vastustuksesta huolimatta. Myöhemmin, kun MTT halusi vahvistaa Karilan tutkimusasemaa, Partala lakkautettiin. Juvan kunnanjohtaja Heikki Laukanen toteaa: ”Oli kuin sydän olisi leikattu rinnasta”. Juvalaiset viljelijät puhuvat Partalan lakkautuksesta: ”Se oli murha”.

Ekolääni aikaansa edellä

Maaherra Uki Voutilainen julisti ympäristövuonna 1980 uudenvuodenpuheessaan Mikkelin läänin ekolääniksi. Ajatus oli syntynyt Mikkelin lääninhallituksen ympäristönsuojelutoimistossa. Tavoitteena oli läänin luontaisten kehittämisellätytysten vahvistaminen, ennen kaikkea kyse oli kestävästä luonnonvarojen käytöstä.

Ekoläänihanketta pyrittiin toteuttamaan.¹⁸ Vuonna 1982 maa- ja metsätalousministeriö asetti asiaa selvittävän toimikunnan. Lausuntokierroksen jälkeen lääninhallitus asetti virkamiestyöryhmän valmistelemaan esityksen toimeenpanoa. Ehdotuksia oli 200 aina luontaiselinkeinojen pehmeän teknologian työvoimavaltaisten menetelmien kehittämisestä lähtien.

¹⁸ Lähde: Ekolääni tienhaarassa. sivu 13.

Ekolääniajatus leimattiin romantiikaksi. Ajatus jatkuvasta metsänkasvatuksesta tuomittiin epä-tieteelliseksi hahatteluksi. Hanketta arvosteltiin kehityksen pyörän kääntämisestä taaksepäin. Jälkeenpäin ajatellen ekoläänin tavoitteita ei ehkä pystytty määrittelemään tarpeeksi konkreettisesti tai ajatus oli liian kokonaisvaltainen. Hanke hiipui vähitellen ja ihmiset lakkasivat puhumasta siitä.

Ruralia: maaseudun yliopistollista kehittämistä

Helsingin yliopisto perusti Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskukset alun perin Mikkeliin ja Seinäjoelle vuonna 1988. Laitokset on myöhemmin yhdistetty. Mikkeliin toimiva instituutin osa on vuodesta 2005 alkaen ollut nimeltään Ruralia-instituutti Mikkeli. Siellä tehtiin ensimmäinen luomuselvytyshanke jo vuonna 1989. Luomuun liittyvää täydennyskoulutusta on annettu vuodesta 1991 ja tämän jälkeen myös avointa yliopisto-opetusta, työvoimakoulutusta sekä luonnonmukaisen maatalouden perusopetuksen tilauskoulutusta.

Ruralia-instituutti on tuottanut tietoa luomusta julkaisuina ja oppimateriaaleina sekä kehittänyt internetsivuston ”luomu.fi”. Se on myös ollut mukana luomua ja maaseudun kehittämistä koskevissa kansainvälisissä EU-hankkeissa ja verkostoissa. Kaksi instituutissa toiminutta tutkijaa on väitellyt luomusta tohtoriksi. Instituutin vahvuus on yhteistyö yrittäjien kanssa ja tutkimustiedon käytännön jalostaminen luomualan yrittäjille. Se tekee yhteistyötä MTT:n Mikkelin yksikön ja Aalto-yliopiston Pienyrityskeskuksen kanssa, jotka sijaitsevat samalla yliopistokampuksella.

Vuonna 2000 Ruralia oli aloitteellinen elintarvikeosaamiskeskus Ekoneumin perustamisessa. Ekoneum on Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin, Mikkelin ammattikorkeakoulun YTI-tutkimuskeskuksen ja MTT Mikkelin muodostama osaamiskeskus. Se avustaa elintarvikeyrityksiä toiminnan kehittämisessä.¹⁹

Juvan luomuklusteri

Etelä-Savon tavoitteena on, että luomun osuus viljelypinta-alasta on 20 prosenttia vuoteen 2010 mennessä.²⁰ Tätä tavoitetta ei ole maakunnan tasolla saavutettu, mutta Juvan kunnan peltopinta-alasta hieman yli 20 prosenttia on luomussa.

Juvalla toimii luomuyhteisnavetta, jossa on tilat 120 lehmälle ja yli 400 hehtaaria peltoa. Navetta on osakkaana kokeilu- ja käynnistysvaiheessa olevassa biokaasuvoimalassa. Juvalla toimii myös Suomen ainoa luomumeijeri, Juvan Luomu Oy. Juvan Luomu Oy on ainoa Suomessa ainoastaan luomumaitotuotteita jalostava meijeriyritys. Sen toiminta alkoi vuonna 1991. Alussa yritys toimi Valion yhteistyömeijerinä. Vuodesta 2009 se on jalostanut luomuhapanmaitotuotteita keskusliikkeiden omilla tuotemerkeillä. Vuonna 2011 yritys solmi yhteistyösopimuksen Juustoportin kanssa.

Juvan luomuviljelijät korostavat kuin yhdestä suusta sitä, että Juvalla on helpompi olla luomuviljelijä kuin muualla maassa. Tavanomaiset viljelijät eivät enää leimaa eivätkä eristä luomuviljelijöitä. Heidät on hyväksytty yhteisön jäseniksi ja vuorovaikutus toimii.

¹⁹ Lähde: Etelä-Savo, Ekoneum, elintarvikeosaamiskeskus, esite.

²⁰ Lähde: 20 prosenttia luomussa vuonna 2010, Tarvittavat toimenpiteet Etelä-Savossa, Maaseutokeskus Mikkeli, kesäkuu 2001.

Elintarvikkeiden jatkojalostuksessa on Juvalla 200 työpaikkaa. Luomumeijerin lisäksi siellä toimii entisen Karjaportin kalkkunanteurastamon tiloissa Krunex Oy.²¹ Se tavoittelee luomuvälisruokien markkinajohtajuutta. Krunex kuuluu Pajuniemi-konserniin, jolla on myös laaja valikoima luomuliha tuotteita.

Juvalla on pienimuotoista elintarviketeollisuutta, joka mahdollisesti voisi tukea paikkakunnan luomutuotantoa. Yksi yritys on vihannesten ja juuresten jatkojalostukseen erikoistunut Salico Oy. Se perustettiin 1980-luvun lopulla, kun McDonald's etsi valmiiksi pilkotun jäävuorisalaatin toimittajaa Suomessa. Salicon yksi tuote on pakatut salaattit. Samalla tontilla Salicon kanssa sijaitsee tuottajien omistama tukkumyyntiyritys Mestariviljelijät Oy.

Kotileipomo Siiskonen Oy valmistaa leipomotuotteita teemalla ”Suu vehnäsellä jo neljä vuosikymmentä”. Tiina Laamasen ja Teppo Erosen kakkupohjayritys T&T Food Oy tekee kakkupohjia T&T Lintutalo Ay:n tuottamista kananmunista.

---

21 Lähde: Talouselämä-lehti 13.10.2010: Krunex jätti stadin. Pajuniemi Group on myynyt enemmistön tuoreruokaa tekevästä Krunexista Timo Marttiselle. Samassa yhteydessä Krunex muuttaa Helsingistä Juvalle.
”Emme olisi mahtuneet kasvamaan vanhoissa tiloissa. Sattuman kautta päädyimme Juvalle, josta löysimme toimivat tilat”, Marttinen kertoo. Marttisen mukaan Juvalla on paljon muutakin hyvää: työvoimaa on helppo saada ja raaka-aineet löytyvät läheltä.

1.5 Kohti kansainvälistä luomubrändiä?

Maabrändivaltuuskunnan esityksen mukaan 50 prosenttia viljelyalasta tulisi olla luomutuotannossa vuonna 2030. Suomen peltopinta-alasta noin seitsemän prosenttia on luomua. Vain yksi prosentti ruoan kulutuksesta on luomutuotteita. Luomutuotannossamme on suuria rakenteellisia haasteita. Maabrändivaltuuskunnan tavoite tuntuu kaukaiselta, monen haastatellun mielestä jopa täysin epärealistiselta:

”Brändin prosenttilukuihin on suhtauduttu vaivautuneesti. Mutta tarvitaan joku pohja, jolta aletaan tehdä toimenpiteitä. Lähtökohta ei ole ollut markkinalähtöinen. Maatalouden tukijärjestelmään on pitkällä tähtäimellä muutos suunnitteilla. On luomutiloja, joiden koko on keskimääräistä isompi ja joilla on parempi kannattavuus. On selitettävissä alueellisesti, mutta on myös jäädyttelijöitä. Puolet luomua, moni nikotteli.

Käynnistettiin pikainen selvitys (MMT:ssä, Aakkula ym.) resurssitalouden näkökulmasta. Tekeillä, valmistuu ennen vuoden loppua, lokakuussa jo tuloksia. Riittävätkö ravinteet? Mistä tulee pulaa? Ei vain 50 prosentin skenaario, pienempikin skenaario tuotetaan. Millä tarkkuudella puolet ruoasta? Puolet tuotannosta? Yritetään peilata.”

• **Neuvotteleva virkamies, maa- ja metsätalousministeriö.**

”Ei perustu faktaan (brändiraportti). Edustaa tiettyä näkemystä. Ei tutkimuslähtöinen, vaan kulluttajalähtöinen. Näin haluaa kuluttaja ruokansa tuottaa. Hieno veto, oikea askel! Luomu on tulevaisuuden kestävä vaihtoehto. On kuitenkin ihmisiä, joille se on punainen vaate.”

• **Professori, Helsingin yliopisto.**

Kansainvälinen luomubrändi ei synny hetkessä. Olemme jäljessä luomun kulutuksessa, tutkimuksessa ja osaamisessa. Ajatus ”melkein luomusta” on estänyt ”oikean” luomun kehittämisen. Luomu on ollut uhka ja vastakkainasettelu jyrkkää. Erilaisia suuntauksia ei ole voitu kehittää yhtä aikaa. Luomu on saanut väistyä. Luomututkijat on leimattu ideologisiksi uskomus-tutkijoiksi, jotka ovat yrittäneet todistaa luomun paremmaksi kuin muu suomalainen ruoka.

Kansainvälistä brändiä voidaan kaikesta huolimatta kehittää pidemmällä aikavälillä. Positiivisia signaaleja on olemassa. Kiinnostus luomua kohtaan on lisääntynyt, kauppa on lähtenyt aktiivisesti mukaan ja Pro Luomu perustettu.

Kansainvälistä kärkiosaamista ja edelläkävijyyttä on syntynyt heikommistakin lähtökohdista. Onnistumiseen tarvitaan kokemusta yhteisestä kansallisesta tehtävästä ja vahvaa poliittista panostusta. Vastakkainasettelun loputtua tutkimus saa voimaa uudeltaisesta rinnakkaiselosta. Yhdistämällä voimavarat ja kohdentamalla ne oikein ei ole liian myöhäistä.

2 Finnish Institute for Organic Food Mikkeli, Suomen Luomuinstituutti Mikkeli

Euroopan maista Saksa, Itävalta, Italia ja Tanska johtavat eri mittarein mitattuna luomun kehityksessä. Maabrändivaltuuskunnan esittämä ajatus luomuinstituutista kansainvälisen brändimme kehittäjänä ei siten välittömästi ole toteutettavissa. Prosessi tulee olemaan pitkä ja vaatimaan kovaa työtä tutkijoilta, viljelijöiltä, kuluttajilta, yrityksiltä ja hallinnolta.

Pysyvätkö maatalouden perusrakenteet mukana luomun markkinajohtoisessa kasvussa? Pysyvätkö tuotanto ja kulutus tasapainossa? Entä tietotaito? Pystytäänkö vastakkainasettelusta pääsemään eroon ja luomaan uusi kulttuuri, jossa kaksi ajattelumallia, tavanomainen ja luomutuotanto, rikastuttavat toisiaan?

Luomua kehitettäessä on tehty virheitä, niistä voidaan oppia. Nyt katsotaan tulevaisuuteen!

2.1 Luomuinstituuttia tarvitaan

Luomun kehittämisen perusrakenteet ovat Suomessa puutteelliset. Luomututkijat ovat olleet marginaalissa Helsingin yliopistossa, samoin MTT:ssä. Ainoastaan Ruralia-instituutissa on tehty luomututkimusta, osallistuttu EU-projekteihin, koulutettu ja jaettu luomutietoutta mm. internetin välityksellä. Myös MTT Mikkeli on panostanut luomututkimukseen.

Kansainväliseen näkyvyyteen tämä ei yllä. On panostettava selkeämmin laajapohjaisiin kansainvälisiin yhteyksiin ja perustavaa laatua olevaan tiedonvälitykseen, tutkimukseen ja koulutukseen.

Sovellettu tutkimus ja tutkimusyhteistyön koordinaatio

Haastatelluista vain harva korostaa perustutkimuksen tärkeyttä luomuinstituutissa. Sitä vastoin sovellettua tutkimusta peräänkuulutetaan. Erityisesti paikalliset viljelijät, joilla on asiasta kokemusta, kaipaavat Partalan mallia.

Perustutkimus kuuluu selkeästi yliopistoille ja tutkimuslaitoksille. Helsingin yliopiston ja MTT:n edustajat painottavat, että perustutkimus ei saa olla instituutin päätehtävä. Instituutti voi kuitenkin toimia siltana perustutkimuksen ja instituutin oman sovelletun tutkimuksen välillä. Se voi siirtää perustutkimuksen tuloksia käytäntöön ja välittää tutkimustarpeita perustutkimukseen.

Instituutti keskittyy sovellettuun ja käytännönläheiseen tutkimukseen. Luomu on taitolaji, sen kenttä on erittäin vaativa ja sovellettu tutkimustieto siinä keskeistä. Jokainen osa-alue ketjussa on menestymisen kannalta tärkeä.

Luomuinstituutti on tiedon kohtaamispaikka. Se on asiantuntijapöytä, jonka ympärillä tavataan, keskustellaan ja saadaan tietoa. Instituutti on luomun kehittämisen ympäristö, ei pelkkä tutkimuslaitos eikä myöskään pelkkä tutkijaverkosto. Sillä on, kuten luomulla yleensäkin, laajempi kokonaisvaltainen ja poikkitieteellinen näkökulma luomun kehitykseen.

Suomi ei näy kansainvälisessä luomututkimuksessa. Kansainvälisen tason – edes keskitason – saavuttamisessa on suuria haasteita. Suomeen on välittömästi tuotava tutkijoita ulkomailta haastavan tutkimusympäristön luomiseksi luomuinstituuttiin. Tämä on ensimmäisen askel kansainväliseen näkyvyyteen.

Toinen askel on valita tietyt, Suomelle erityisen sopivat tutkimusalueet, ”niche”-alueet, joissa tutkimuksellamme jo nyt on kansainvälistä kantavuutta. Luomusta on tehty kymmenkunta väitöskirjaa. Niiden pohjalta voitaneen määritellä suomalaisen luomututkimuksen ydinalueet. Näihin liittyvä luomututkimusstrategia tulisikin luoda mahdollisimman pian.

Kolmas askel on panostaa luomututkimuksen koko kenttään. Edellytyksenä tähän on resurssien huomattava lisääminen ja laitosten välisen työnjaon selkeyttäminen. Myös tässä luomuinstituutilla on koordinaattorin tehtävä. Laajapohjaisen kehittämisen kannalta on erittäin tärkeää, että Suomen Akatemia ja Tekes panostavat omilla erityisohjelmillaan luomun kehittämiseen.

Vastakkainasettelussa luomututkijoiden ja tavanomaisen tuotannon tutkijoiden välillä on syytä ollut molemmissa osapuolissa. Kahta ajattelumallia ei maataloustuotannossa ole voitu viedä yhtä aikaa eteenpäin. Luomun kehittäminen – ja erityisesti brändin kehittäminen – vaatii rakentavaa yhteistyötä organisaatioiden ja tutkijoiden välillä. Uudessa kulttuurissa erilaiset ajattelumallit elävät sovussa ja työskentelevät rinta rinnan. Tutkimusrahoituksen suuntaaminen on hyvä konsultti asennemuutoksen vauhdittamisessa.

Tutkimuksen näkökulmasta luomuinstituutti on kohtaamispaikka. Mikkelin yliopistokampuksella sellainen jo on: Aalto-yliopiston yritystoiminnan kehittäminen (Pienyrityskeskus) ja kansainvälinen bisneskoulutus kohtaavat Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin ja MTT Mikkelin luomututkimuksen. Samoissa tiloissa on myös Ekoneumin käytännönläheinen luomutuotekehitys.

Ehdotus Helsingin yliopiston ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen yhteistyöksi luomutuotannon ja kestävän elintarviketalouden tutkimuksessa*

Työryhmän näkemyksen mukaan HY:n ja MTT:n yhteistyön tulee palvella elinkeinoelämän tutkimustiedon tarpeita, edistää luomun monitieteistä tutkimusta sekä palvella kansalaisten tiedon tarpeita kuluttajina ja päätöksentekijöinä. Näistä lähtökohdista HY:n ja MTT:n yhteistyön painopisteiden tulisi olla:

- 1 elinkeinoelämän ja tutkimuksen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen
- 2 luomututkimuksen rahoituksen vahvistaminen
- 3 luomututkimuksen verkostoiminen kotimaassa
- 4 Suomen luomututkimuksen kansainvälistäminen
- 5 tieteellisen jatkokoulutuksen edistäminen
- 6 luomututkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden edistäminen ja tutkimustuloksista tiedottaminen.

Näiden tehtävin toteuttamista varten työryhmä ehdottaa, että HY ja MTT perustavat:

- 1 luomututkimukselle neuvottelukunnan, joka edistää alan monitieteistä tutkimusta
- 2 omarahoitteen luomututkimusohjelman, joka toimii kanavana hankkeistaa HY:n ja MTT:n omaa sisäisesti kilpailtavaa rahoitusta luomututkimukseen
- 3 Pro luomututkimus – Pro Organic Research Finland -yhdistyksen tukemaan luomututkimuksen kehittämistä. Yhdistys toimii tutkimuksen vastinparina kansallista elinkeinoelämää ja kansalaisjärjestöjä edustavalle Pro Luomu ry:lle.

Ehdotusta käsitellään parhaillaan (syksy 2011).

* Helsingin yliopiston ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen työryhmän raportista 28.6.2011.

Yliopistokeskuksen tulee jatkossa toimia myös kansainvälisten tutkijoiden kohtaamispaikkana. Tutkijahotelli tuo suomalaisia ja ulkomaisia luomututkijoita eri aloilta määrääjäksi Mikkeliiin. Valtakunnalliset ja kansainväliset seminaarit ja konferenssit luovat kontakteja ja vuorovaikutusta.

- Luomuinstituutissa tehtävä tutkimus on käytännönläheistä ja sen aiheet kumpuavat viljelijöiden ja yritysten todellisista tarpeista. Rinnakkain tämän kanssa on kuitenkin korostettava biologis-ekologisen tietämyksen lisäämisen tärkeyttä. Luomu on kokonaisvaltainen tuotantotapa.
- Instituutissa harjoitetaan sovellettua tutkimusta ja kehittämistä ja osallistutaan kansainvälisiin verkostoihin. Instituutti toimii perustutkimuksen ja käytännön tutkimustarpeiden välittäjäorganisaationa. Pro Organic Research Finland, jos se perustetaan, on tärkeä yhteistyökumppani tutkimuksen koordinaatiossa.

Tietotaito ja tiedonvälitys

Luomun opetuksessa ja koulutuksessa koetaan olevan paljon puutteita. Maatalousoppilaitoksissa ei opeteta luomua, ammattikorkeakouluissa luomu voi tulla esiin matkailun tai ravintolapalvelujen yhteydessä mutta ei laajemmin. Mikkelin Ruralia-instituutissa on monivuotinen kokemus opetuksesta ja opetusmateriaalien kehittämisestä. Siellä on myös kehitetty luomualalle yliopistotason Eco Studies -opetuskokonaisuus, joka on nyttemmin siirretty Mikkelistä Helsinkiin Viikkiin.

Opiskelijoiden jatkokoulutuksen tulee olla yliopistossa. Luomuinstituutin tehtävä on ennen kaikkea myötävaikuttaa opetuksen kehittämisessä eri tasoilla niin toisen asteen koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa kuin yliopistotasollakin.

Ketkä sitten tarvitsevat koulutusta? Luomuviljely on taitoa vaativaa. Monet haastatelluista haluavat parempaa koulutusta viljelijöille. Tämä siitäkkin huolimatta, että neuvontapalveluja on parannettu ja ProAgria on kehittämässä huippuosaajien verkostoa. Viljelijöiden koulutuksessa toivotaan luomuviljelylle suotuisaa ilmapiiriä ja sitä, että luomuviljelijöitä ei väheksyttäisi, vaan tunnustettaisiin heidät liiketoiminnan kehittäjiksi omalla alallaan.

Jotta luomu kehitty kokonaisuutena, tarvitaan koulutusta myös kaupan ja jakelun koko ketjussa. Haastatellut toimijat painottavat lisäksi kuluttajien kouluttamisen tärkeyttä. Kuluttajien luottamus luomutuotteisiin on ollut horjuvaa. Tähän ovat vaikuttaneet mm. tutkimukset, joiden mukaan luomutuotteet eivät eroaisi makunsa puolesta tai ympäristöarvoiltaan tavanomaisista tuotteista. Myös luomumerkkien vaihtuminen ja pakkausmerkkien viidakko ovat hämääntyneet kuluttajat.

Polttavin ja kiireellisin tarve on haastattelujen mukaan räätälöidyllä tiedonvälityksellä. Tieto on pirstaleista ja monessa paikassa. Instituutin tehtävänä on kohdentaa ja räätälöidä tiedonvälitystä. Viljelijöiden ja pienyritysten tulee saada viimeisin kansainvälinen tieto helposti ja nopeasti yhdestä paikasta. Tämä koskee kaikkia viljelijöitä, ei vain luomuviljelijöitä. Tiedonvälitystä on voimakkaasti lisättävä, jos halutaan, että maabrändineuvottelukunnan tavoite, puolet maataloudesta luomutuotannossa vuonna 2030, toteutuu. Instituutin tiedonvälitys tukee ja tekee yhteistyötä neuvonta- ja tarkastustoiminnan kanssa.

Keskitetty tiedonvälitys takaa, että tieto on viljelijöiden ja kuluttajien paremmin saavutettavissa. Eviran edustajan mielestä viljelijöiden kielitaito ei ole riittävä. Kansainvälisistä tutkimustuloksista ja käytännön kokemuksista kaivataan suomenkielistä tietoa.

- **Luomuosaamisen lisääminen koko ketjussa – sen alkupäässä viljelijöille ja loppupäässä kuluttajille – on luomuinstituutin yksi tärkeä tehtävä. Instituutin tulee yhdessä koulutuslaitosten kanssa kartoittaa koulutuksen tarve ja käynnistää opetusmateriaalin tuottaminen.**
- **Luomutiedon saatavuutta on parannettava. Tiedon on oltava viljelijöiden, kuluttajien ja koko elintarviketietoketjun helposti saavutettavissa suomeksi. Tämä on instituutin ensimmäinen ja kiireisin tehtävä.**

Yritystoiminta, tuotekehitys ja teknologia

Suomessa, teknologian luvatussa maassa, on kiinnitetty todella vähän huomiota luomuviljelyssä käytettäviin koneisiin ja laitteisiin. Osa haastatelluista selittää tätä sillä, että luonnonmukaisessa tuotannossa oli aluksi tarkoitus palata vanhaan, ei kehittää uutta. Instituutin tulee myötävaikuttaa laaja-alaisen viljely- ja tuotantotekniikan kehittämiseen.

Kuten suomalainen teollisuus yleensäkin, on myös luomuelintarvikkeiden teollinen tuotanto jakautunut moniin pienyrityksiin – usein mikroyrityksiin – ja muutamaan suureen yritykseen. Erityisesti pienyritysten kasvua on tuettava niin, että luomutuotantoon syntyy uusia kasvuyrityksiä. Etelä-Savo on tähän hyvä alusta. Esimerkiksi Mikkelin seudun suurkeittiö, Isopata, on jo pitkään korostanut tuotekehityksen tarpeellisuutta: mm. luomutuotteiden pakauskoot on suunniteltu vähittäiskauppaa, ei suurkeittiöitä varten.

Jotta Suomen tuotannosta puolet olisi luomua vuonna 2030, tarvitaan paljon uusia yrittäjiä. Mikkelin yliopistokeskuksessa toimiva Aalto-yliopiston Pienyrityskeskus on aktiivisesti kehittänyt yrityshautomoajatusta. Uusien kasvuyritysten kehittäminen vaatii voimakasta asiantuntijapanosta. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa Mikkeliin on kansainvälisen tason kauppatieteellistä opetusta ja tutkimusta. Mikkeliin tulee kolmen viikon kursseille kansainvälisiä asiantuntijoita, jotka asuvat paikkakunnalla. Heidän tietämystään voidaan hyödyntää luomuyritystoiminnan kehittämisessä.

- **Luomuinstituutti toimii luomuelinkeinotoiminnan kehittäjänä mm. edistämällä koneiden ja laitteiden suunnittelua, tukemalla yritysten tuotekehitystä sekä synnyttämällä yrityshautomossa alalle uusia kasvuyrityksiä. Mikkelin yliopistokeskus tarjoaa tähän hyvän alustan. Tavoitteena on valtakunnallinen yhteistoiminta etenkin elintarvikeosaamiskeskuksen kanssa. Kansainvälisiä yhteyksiä hyödynnetään luomutuotannon sekä sen jalostuksen ja palvelujen kehittämiseksi. Uusien liiketoimintamallien luominen on yksi luomuinstituutin ydintehtävä.**

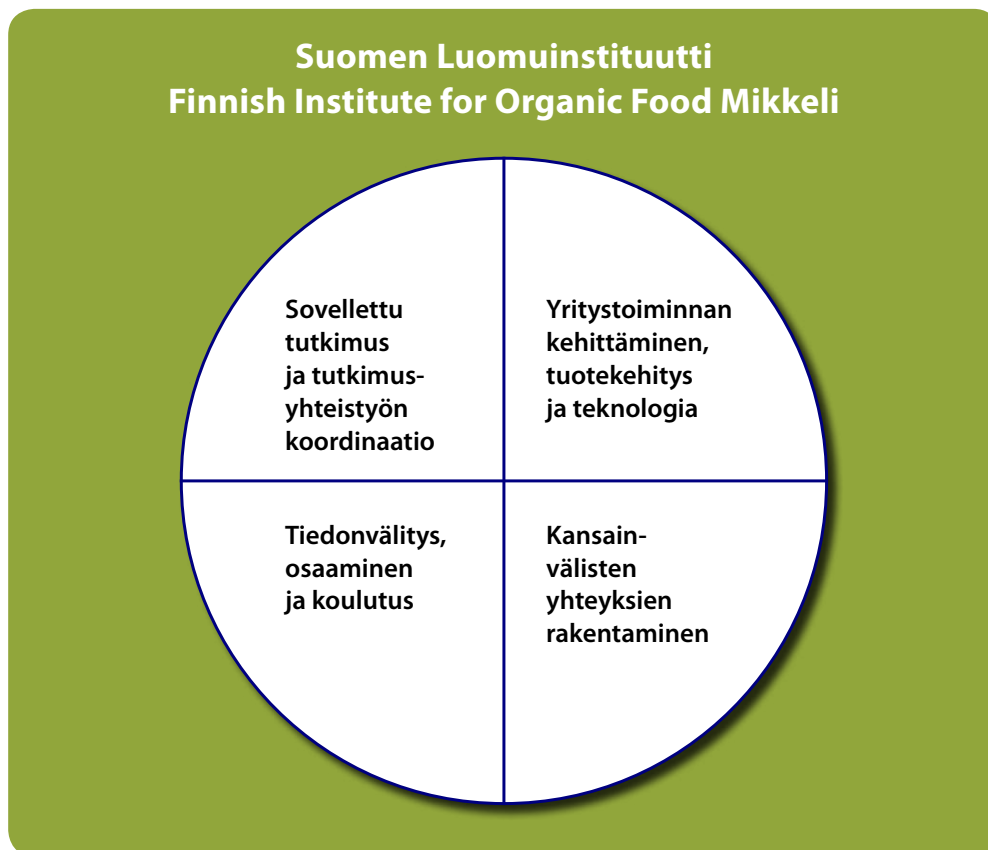

Kansainvälinen toiminta ja kansainväliset yhteydet

Erityisesti Ruralia-instituutti on ollut mukana monissa kansainvälisissä EU-projekteissa. Suomi ei kuitenkaan muutamia yksittäistapauksia lukuun ottamatta näy kansainvälisissä luomuverkostoissa. Tämä selittyy luomututkimuksen syrjäytymisellä ja heikolla rahoituksella, mistä johtuen tutkijoilla ei ole ollut mahdollisuutta tehdä alalla uraa.

- Luomuinstituutti rakentaa kansainvälisiä yhteyksiä ja osallistuu aktiivisesti kansainvälisten verkostojen toimintaan. Vierailevat tutkijat, Aalto-yliopiston ulkomaiset asiantuntijakouluttajat ja seminaarit luovat edellytykset voimakkaalle kansainväliselle panostukselle ja näkyvyydelle.

Kuvassa 4 on esitetty näiden neljän toiminnon yhdistäminen Suomen luomuinstituutti Mikkeliksi:

Kuva 4. Luomuinstituutin toiminta

2.2 Tavoitteet

Instituutin tavoitteet lähtevät nykytilanteesta ja maabrändineuvottelukunnan asettamista tavoitteista. Luomun **kotimaisuusaste** on tässä ratkaiseva. Luomun kulutuksen nousun lähtökohtana olevat tavoitteet markkinalähtöisestä kehityksestä toteutuvat jo nyt. Kotimainen luomutarjonta ei kuitenkaan riitä tyydyttämään kysyntää. Luomua tuodaan ulkomailta lähivuosina yhä enemmän. Kotimaisuus on ollut tärkeää maatalous- ja ruokapolitiikassamme.

Luomuinstituutin lyhyen tähtäimen tavoitteena on nostaa luomun kulutusta ja kotimaisuusasetta. Instituutti luo edellytykset kotimaiselle luomun kysynnälle ja edistää kasvavan kysynnän nopeaa tyydyttämistä kilpailukykyisesti kotimaisilla elintarvikkeilla ja tuotteilla. Kotimarkkinoiden toimivuus on ehdoton edellytys kansainväliselle brändille.

Luomuinstituutin tavoite 1 (2012–2015)

Luomuinstituutti edistää kotimaista luomutuotantoa. Instituutti välittää tietoa, opettaa, tekee käytännön yhteistyötä ja soveltavaa tutkimusta sekä osallistuu kansainvälisiin verkostoihin tavoitteena luomun kotimaisen tuotannon lisääminen.

Tämä vaikuttaa myönteisesti maaseudun kehitykseen, synnyttää kasvua ja työpaikkoja luomua jalostaviin yrityksiin ja kauppaan sekä edistää valtakunnan tason tutkimusta ja kehittämistä. Luomun osuus kulutuksesta nousee viiteen prosenttiin ja viljelyala 10 prosenttiin.

Suomalainen osaaminen ja tietotaito **eivät vielä riitä kansainväliseen edelläkävijyyteen**. Vahva panostus tutkimukseen ja kehittämiseen, osaamisen tuonti ulkomailta sekä oman opetuksen ja koulutuksen tuntuva tehostaminen tekevät keskipitkällä aikavälillä Suomen luomusta kansainvälisen brändin. Lisäksi tarvitaan hyviä esimerkkejä viljelystä, uusista liiketoimintamalleista sekä suurkeittiöiden ja kuluttajien koulutuksesta. Etelä-Savo on koko luomuketjun valtakunnallinen kokeiluala.

Luomuinstituutin tavoite 2 (2015–2020)

Kansainvälisen brändin kehittämiseksi suomalainen luomuosaaminen on nostettava vähintään kansainväliselle keskitasolle vuoteen 2020 mennessä.

Luomuinstituutti tukee toimijoiden kansainvälistä verkottumista, tuotekehitystä ja teknologian kehitystä sekä luo uusia liiketoimintamalleja uusille kasvuyrityksille. Luomun osuus ruoan kulutuksesta on 10 prosenttia ja viljelyalassa on päästy 20 prosenttiin. Etelä-Savo on luomun esimerkkialue.

Kansainvälinen edelläkävijyys on haastava tavoite. Kansainvälinen brändi vaatii luomututkimukselle ja luomun viennille näkyvyyttä. Nyt Suomen elintarviketuotannon viennistä noin yksi prosentti on luomua. Vaivattominta on lähteä kehittämään luomutuotteiden vientiä Venäjälle ja Ruotsiin, jonne jo viedään elintarvikkeita ja joissa Suomella on puhtaan ruoan maine.

Luomuinstituutin tavoite 3 (2020–2030)

Suomi on kansainvälinen edelläkävijä luomun tutkimuksessa ja kehittämisessä, tuotannossa ja kulutuksessa. Luomun vientiä on lisätty voimakkaasti. Maabrändivaltuuskunnan tavoite – 50 prosenttia tuotannosta luomua – on saavutettu vuoteen 2030 mennessä. Luomun kulutus nousee 30 prosenttiin.

Luomuinstituutti ylläpitää kansainvälistä brändiä ja edelläkävijyyttä sekä edistää vientimarkkinoita ja suomalaisen luomutuotteiden tunnettavuutta. Instituutti on aktiivinen toimija globaalien mallien kehittämisessä. Etelä-Savo on kansainvälisesti tunnettu esimerkkialue.

2.3 Kumppanuudet

Luomuinstituutti tukeutuu olemassa oleviin voimavaroihin, yhdistää ja vahvistaa niitä. Täysin uuden instituutin perustaminen puhtaalta pöydältä ei saa tukea tehdyissä haastatteluissa. Sitä vastoin olemassa olevan tutkimuksen ja kehittämisen sekä niihin liittyvän tiedonvälityksen ja kansainvälisen verkostoitumisen uudelleen järjestely saa kannatusta.

Luomuinstituutin toiminnan **lähtökohtana ovat nykyiset resurssit**, jotka **vahvistuvat tehtäviä uudelleen järjestämällä**. Samalla kasvaa valtakunnallinen ja kansainvälinen näkyvyys. Luomulla tulee olla **oma identiteetti** ja **yksi osoite**, joka selkeästi liittyy luomuun ja jota kautta ennen kaikkea kansainväliset yhteydet organisoituvat.

Perustajat

Mikkeliin on jo nyt keskittynyt suuri osa suomalaista luomututkimusta ja luomutoimintaa. Ruralia-instituutin luomuun kohdistuva työpanos on noin 91 henkilötyökuukautta eli vajaat 8 henkilötyövuotta. Henkilöstö on monipuolista: tutkimusjohtaja, tohtoritutkija, projektipäälliköitä, suunnittelijoita, koulutussuunnittelija, tiedottaja ja tuotekehitysasiantuntija. Instituutin hankkanta käsittää toistakymmentä hanketta, niistä osa myös kansainvälisiä. Niiden yhteisvolyyymi vuositasona on runsas puoli miljoonaa euroa. Hankkeita on valmistelussa vuosiksi 2012–2014 vajaan kahden miljoonan euron edestä. Näistä yksi on kansainvälinen Authentic Food -hanke.

Mikkelin MTT:n luomuun liittyvä henkilöstömäärä on noin 3,5, josta tutkijoita ja teknistä henkilöstöä 1,5. Henkilöstön työpanokset koostuvat monen henkilön työstä. Päätoimisesti tai lähes päätoimisesti luomututkimusta tekee kaksi tutkijaa. MTT johtaa neljää hanketta, joissa tutkitaan luomua (yksi kokonaan luomua). Lisäksi MTT osallistuu muiden toimijoiden hankkeisiin (mm. Ruralia).

Ekoneumissa toimintaa on noin 150 000 euron edestä. Luomu on monissa hankkeissa mukana pienellä, noin 10 prosentin osuudella.

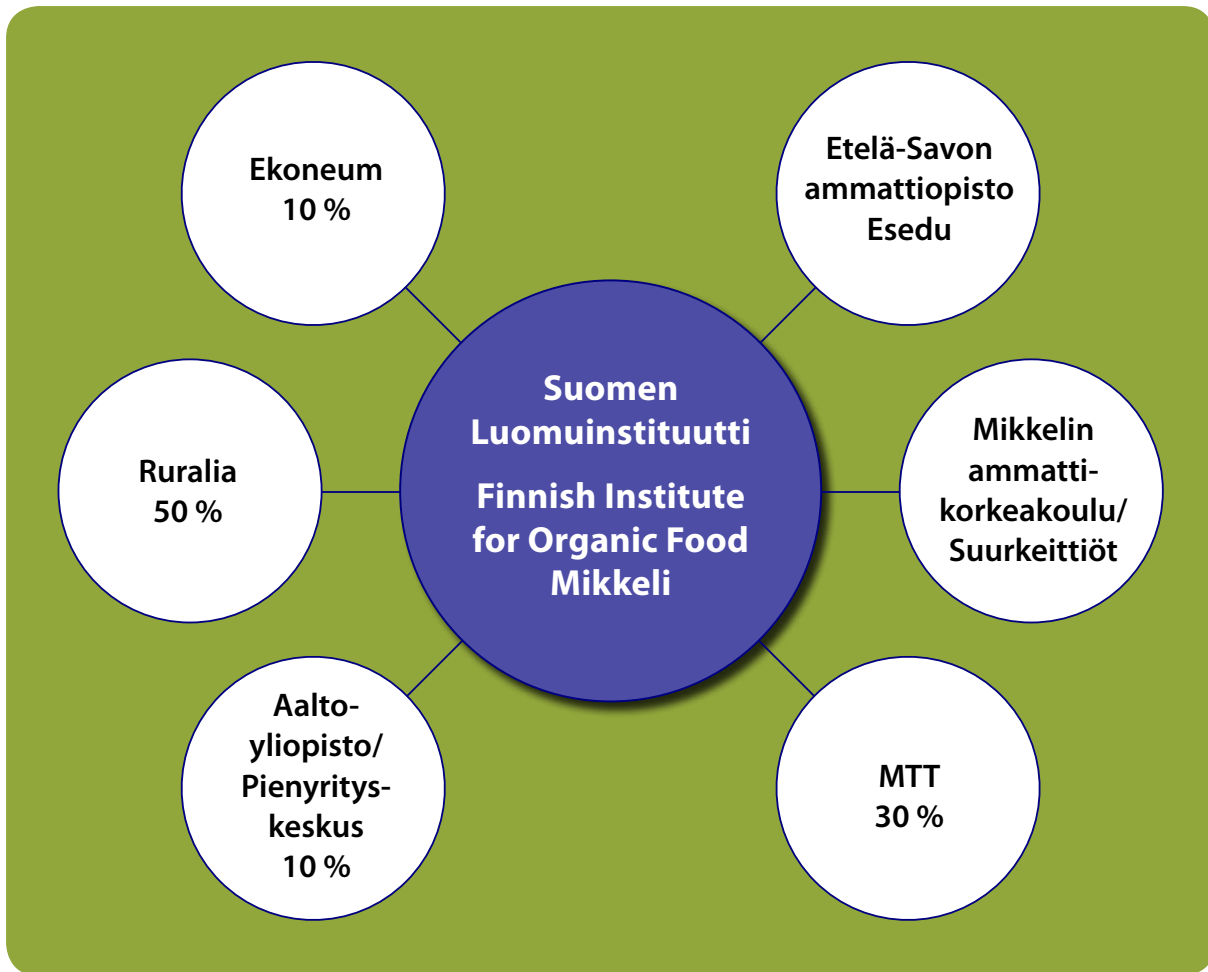
Aalto-yliopiston Pienyrityskeskus kouluttaa yrittäjiä ja vastaa yrityshautomosta ja kansainvälisestä bisneskoulutuksesta. Aalto-yliopistolla on hyvät yhteydet kotimaisiin markkinointi- ja liiketoiminta-asiantuntijoihin sekä kansainvälisiin asiantuntijoihin. Kaikki mainitut organisaatiot toimivat jo yhteisissä tiloissa Mikkelin yliopistokeskuksessa.

Mikkelin ammattikorkeakoulussa on ravintola Tallissa oppimisympäristö, joka tarjoaa restonomiopiskelijoille käytännön opetusta ”Portaat luomuun” -ohjelman toisella portaalla. Syksyllä 2012 on tarkoitus aloittaa luomutarkastajan täydennyskoulutus. Etelä-Savon Koulutus Oy on arvioinut luonnonvara-alaa ja panostaa myös luomukoulutukseen.

Kokonaisresurssit luomuinstituutille Mikkelin seudulla ja Etelä-Savossa ovat jo nyt vähän yli 10 henkilötyövuotta ja 4,5–5 miljoonan euron hankesalkku (hankkeita käynnissä ja suunnitteilla).

Ensimmäisessä vaiheessa luomuinstituutti tulee organisoida Mikkeliin olemassa olevien voimavarojen pohjalta. Niitä tulee kehittää yhteisen brändin alla. Samalla instituutin toimintaa tulee vahvistaa valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Kuva 5. Voimavarojen yhdistämismalli

Yhteistyökumppanit

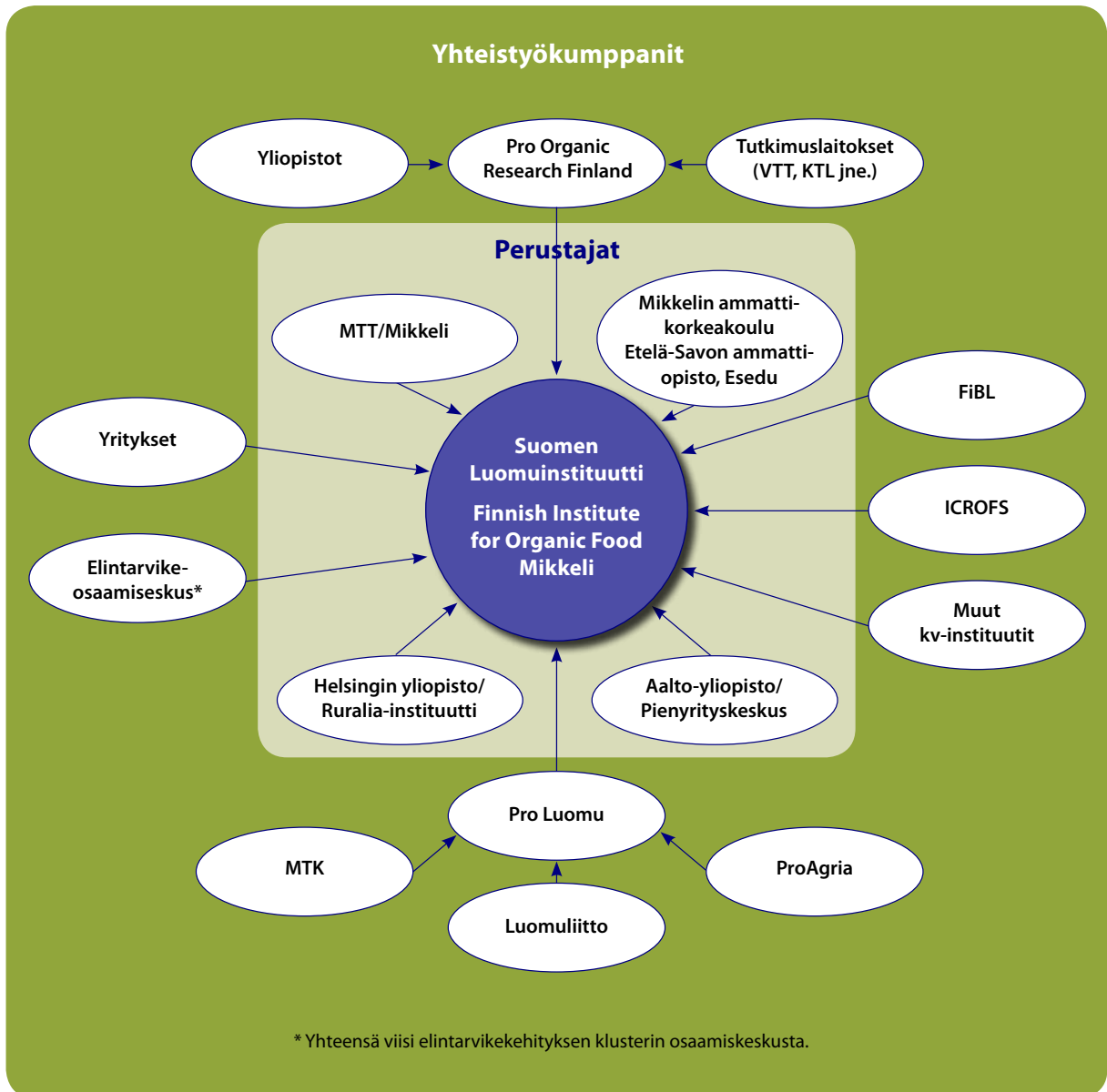
Luomuinstituutti on valtakunnallinen yhteistyöorganisaatio, joka välittää tutkimukseen perustuvaa tietoa viljelijöille, yrityksille ja kuluttajille. Se tekee soveltavaa tutkimusta, kehittää ja toimii väylänä yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin. Instituutti on silta käytännön toimijoiden ja tutkijoiden välillä.

Tärkein yhteistyökumppani on Pro Luomu. Sen jäseninä ovat lähes kaikki valtakunnalliset luomutoimijat, mm. MTK, ProAgria, Luomuliitto, Pro Luomu ja kauppa. Pro Luomu ja Luomuinstituutti Mikkeli pystyvät yhdessä arvioimaan tutkimuksen ja kehittämisen tarpeet sekä laatimaan luomustrategiat ja toimintasuunnitelmat. ProAgria on – ei vain Pro Luomun kautta – tärkeä yhteistyökumppani tiedonvälityksessä ja luomutuotannon lisäämisessä. ProAgria tekee myös käytännön tutkimusta yhdessä MTT:n ja oppilaitosten kanssa tilakokeissa. Sillä on lisäksi valmiit yhteistyökanavat esimerkiksi Tanskan ja Ruotsin neuvontajärjestöihin.

Luomuinstituutin tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutusta elinkeinoelämän ja tutkimuksen välillä. Siksi yritykset ja elintarvikeosaamiskeskus Foodwest ovat sen tärkeitä yhteistyökumppaneita. Elintarvikekehityksen klusterin osaamiskeskuksissa, joita on yhteensä viisi, on tuotekehitykseen, markkinatutkimukseen ja kuluttajavalintoihin liittyvää osaamista. Foodwest yritti

koota luomutoimijoita yhteiseen kansainvälistymishankkeeseen, mutta tämä epäonnistui. Osamiskeskuksen johto korostaa luomuinstituutin tarvetta yhteistyökumppanina.

Liitteessä 1 on esitetty kansainvälisiä, omalla alallaan merkittäviä luomun tutkimuslaitoksia. Näistä erityisesti FiBL ja tanskalainen tutkimusverkosto ICROFS ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita. Molemmat organisoivat kansainvälisiä tutkimusverkostoja, joihin Suomen tulee osallistua aktiivisesti. Suomen tulee luoda kansainvälisellä kentällä uusi malli yliopistotutkimuksen ja FiBL:in edustaman käytännönläheisen tutkimuksen välille. Tähän Etelä-Savon Mikkelin yliopistokeskus luo hyvät edellytykset.

Kuva 6. Yhteistyömalli

2.4 Hallintomallit

Tutkimuksen verkottamiseen on olemassa useita hallintomalleja, joiden sisältö vaihtelee löyhästä verkostosta tiiviiseen osakeyhtiömalliin. Seuraavassa on esitetty valtakunnallisten strategisten huippuosaamiskeskittymien, SHOK:ien, perustamisen taustamuistion pohjalta vaihtoehtoja, joita on sovellettu luomuinstituutin hallintomalleiksi:

Taulukko 2. Hallintomallit

Hallintomallit			
"Koordinaatio-toimisto"	"Siviiliyhtiö"	"Keskittymä Oy"	"IMEC Oyj"
Tarkoittaa oikeudellisesti väljää sopimus-pohjaista toiminnan koordinaatiota.	Perustuu oikeudellisesti sopimus-pohjaiseen malliin, jossa esiinnyttään ja toimitaan yhteisen brändin alla ilman rekisteröintiä.	Perustetaan osakeyhtiö , jonka osakkaina keskeisimmät toimijat. Yhteiset tavoitteet ja yhteistoiminta non-profit-pohjalta.	Perustetaan osakeyhtiö , joka on kiinteä toiminnallinen kokonaisuus ja jossa yhteenliittymän toiminnot ja osa henkilöstöä keskitetään yhtiöön.

Lähde: Kilpailukykyiset tieteen ja teknologian strategisen huippuosaamisen keskittymät. Opetusministeriö, tiede- ja teknologianeuvosto. Muistio 15.6.2006.

Koordinaatiotoimisto

Koordinaatiotoimisto on löysä, verkottuva malli. Tutkimusyksiköt säilyttävät oman itsenäisyytensä. Päätökset tehdään emo-organisaatioissa.

Verkostoa yhdessä pitävä voima on yleensä pienimuotoinen koordinaatiotoimisto, jossa toimii muutama henkilö: pääsihteeri, suunnittelija ja ehkä sihteeri. Toimintaa ohjaa hallitus, ohjausryhmä tai neuvottelukunta.

Malli vastaa Helsingin yliopiston Lahden yliopistokeskuksen ympäristötieteellisen tutkimuksen yhteistyömallia. Tutkijayhteisöt Lahdessa – Palmenia, Avoin yliopisto, Helsingin yliopiston yksiköt, Aalto-yliopisto ja Lahti School of Innovation – ovat läheisessä yhteistyössä samalla kampuksella.

Kussakin yksikössä työskentelevät tutkijat ovat oman yliopistonsa palkkalistoilla. Yksikön johtaja on periaatteessa itsenäinen toimija. Yhteistyötä organisoii koordinaatiotoimisto, jossa toimii pääsihteeri, suunnittelija ja sihteeri. Rahoitus tulee Helsingin yliopiston kautta kulkevasta opetusministeriön rahoituksesta, jota jaetaan henkilöstöluvun mukaan myös yksiköille. Koordinaatiotoimiston tärkein tehtävä on tehdä aloitteita ja edesauttaa yhteisten hankkeiden syntymistä.

Koordinaatiotoimistolta puuttuu yhteinen identiteettiä ja brändi. Jokainen tutkija kuuluu omaan emoyksikköönsä. Yhteistyöhön ei ole varsinaisia pakotteita. Osallistuvan yksikön johtaja voi itse päättää, koska haluaa tehdä yhteistyötä ja koska ei. Koordinaatiotoimiston tehtäväksi jää hankehallinnon pyörittäminen. Malli kuitenkin lisää yhteistyötä.

Siviiliyhtiö: sopimus pohjainen identiteetti

Siviiliyhtiössä yhteistyö on koordinaatiotoimistoa vahvempaa. Myös se perustuu sopimus pohjaiseen malliin, jossa osapuolet toimivat itsenäisinä yksikköinä, tässä tapauksessa kuitenkin yhteisen brändin alla. Siviiliyhtiössä kuten ei koordinaatiotoimistossakaan ole kyse itsenäisestä oikeushenkilöstä, vaan usean yksikön rekisteröimättömästä yhteenliittymästä.

Erona koordinaatiotoimistoon verrattuna on se, että siviiliyhtiöllä on oma, yhteinen identiteetti, brändi. Sopimuksella voidaan kuitenkin sopia jäsenyydestä useammalla tasolla ja sopimus kumppanit voivat sopia vapaasti hallinnosta. Yhteenliittymän organisaatiot tekevät itse omat hallinnolliset päätöksensä, kuitenkin esimerkiksi vastuu veloista on yhteinen.

Vaikka siviiliyhtiötä on käsitelty opetusministeriön tiede- ja teknologiakomitean muistiossa SHOK:ien organisoinnin yhteydessä, on tämän yhtiömuodon soveltamisesta vain vähän kokemuksia. Siviiliyhtiö perustuu sopimukseen. Se ei ole erityinen oikeudellinen yksikkö, mutta sillä on kuitenkin yhteinen identiteetti ja brändi. Vaihtoehtona se on haastava ja vaatii tasapainotusta yhteistyön ja organisaation päätöksenteon välillä.

Luomuinstituutti tarvitsee yhteisen identiteetin, joten koordinaatiotoimisto ei ole hyvä ratkaisu. Osakeyhtiö puolestaan on vaativampi ja edellyttää voimavarojen konkreettista siirtämistä yhteiseksi organisaatioksi, joka myös tekee yhteistyötä koskevat päätökset. Tästä syystä siviiliyhtiö vaikuttaisi hyvältä vaihtoehdolta.

Siviiliyhtiön luonne voidaan määritellä sopimuksella joko löysäksi tai tiiviimmäksi. Linja tulee valita ensimmäisten neuvottelujen yhteydessä. Yhteinen identiteetti edellyttää yhteistä johtajaa ja päätöksentekoelementtejä. Luomuinstituutille tulisikin valita hallitus tai johtoryhmä, joka edustaa osallistuvia organisaatioita ja Mikkelin kaupunkia.

Instituutille tulisi perustaa laajapohjainen neuvottelukunta, joka toimii Pro Luomun vastinparina tutkimuksessa. Tässä Helsingin yliopiston ja MTT:n yhteisessä raportissa ehdotettu tutkimusneuvottelukunta tai Pro Organic Research Finland tulisi yhdistää instituutin neuvottelukuntaan päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Toinen osakeyhtiötä keveämpi vaihtoehto on osuuskunta. Tutkimukseen liittyviä osuuskuntia on vaikea löytää. Vaihtoehto on mielenkiintoinen, kun otetaan huomioon, että Mikkelin Rurallia-instituutti harjoittaa myös osuuskuntatutkimusta.

Osuuskunnissa ei ole tavoitteena voiton maksimointi, vaan ne palvelevat jäsentensä yleisiä tavoitteita. Osuuskunnan perustamiseen tarvitaan vain kolme luonnollista ja/tai oikeushenkilöä ja se voidaan perustaa pienellä pääomalla. Osuuskunnan asioista päättävät sen jäsenet tasa-arvoisesti. Se päättää myös itse, kenet se ottaa jäsenekseen. Osuuskunnan minimirakenne on kokous, joka päättää ja kontrolloi, ja hallitus, joka hoitaa osuuskunnan kokouksen päätösten toimeenpanon. Hallitus nimittää tarvittaessa hallintoon toimitusjohtajan.

Etuna siviiliyhtiöön verrattuna on yhteinen päätöksenteko ja yhteinen, joskin rajattu, vastuu toiminnasta. Tulee kuitenkin selvittää, miten osuuskunta soveltuisi luomuinstituutin monipuoliseen tehtäväkenttään.

Yksi vaihtoehto olisi aloittaa instituutin toiminta sopimus pohjaisena siviiliyhtiönä ja siirtää se myöhemmin joko osuuskunnaksi tai osakeyhtiöksi.

Osakeyhtiömallit: Keskittymä Oy ja IMEC Oyj

Osakeyhtiö on itsenäinen, erillinen oikeushenkilö. Lainsäädäntö luo perustan sen toiminnalle, ja laki määrittelee osakkaiden velvollisuudet toisiaan kohtaan. Vastuut ovat rajatut. Osakkuus vaatii rahallista panosta tai vastaavaa pääomitettavissa olevaa sijoitusta.

Erona sopimusperusteisiin järjestelyihin kuten koordinaatiotoimistoon tai siviiliyhtiöön verrattuna on, että osakeyhtiö on sopimuskumppani suhteessa kolmanteen osapuoleen. Erillisiä päätöksiä emo-organisaatioissa ei tarvita. SHOK:eista keskusteltaessa on esitetty kahta vaihtoehtoa. Toinen on nk. Keskittymä Oy, joka on non-profit-osakeyhtiö, toinen nk. IMEC Oyj, joka on vahva itsenäinen toimija markkinoilla ja jonka tavoitteena voi olla myös varallisuuden luominen omistajilleen.

IPR- eli tekijänoikeuskysymysten näkökulmasta koordinaatiotoimisto ja siviiliyhtiö eivät voi hallinnoida tekijänoikeuksia. Sitä vastoin kummassa tahansa osakeyhtiömallissa on mahdollista omistaa ja hallinnoida tekijänoikeuksia.

Esitys hallintomalliksi

Esitys hallintomalliksi

Luomuinstituutti aloittaa toimintansa joko siviiliyhtiönä tai osuuskuntana. Molemmissa tapauksissa kyse on omasta identiteetistä. Yhteistyötä kehittämään vaaditaan toimitusjohtaja ja yhteinen hallitus. Luomuinstituutilla tulee olla laajapohjainen neuvottelukunta, joka käytännössä voi olla identtinen ehdotetun Pro Organic Research Finlandin kanssa. Instituutin nimenä on Suomen Luomuinstituutti Mikkeli, Finnish Institute for Organic Food Mikkeli.

Yhteistyön pohjana on sopimus, joka määrittelee toiminnan sisällön ja resurssit instituutille. Kukin osallistuva organisaatio kohdentaa instituutille tietyn määrän henkilöstöä/tutkimusprojekteja. Tutkijoiden työnantajana säilyy emo-organisaatio, mutta käytännössä he toimivat luomuinstituutin brändin sisällä.

Siviiliyhtiö ja osuuskunta eroavat jonkin verran toisistaan. Jälkimmäinen on oikeustoimikelpoinen yhteisö, jota ohjaa osuuskuntalainsäädäntö. Siviiliyhtiö on väljempi rakenne, jossa oikeudet ja velvollisuudet voidaan määritellä sopimuksessa. Mahdollinen on myös vaihtoehto, jossa

instituutti toimii ensimmäisessä vaiheessa siviilyhtiönä ja siirtyy myöhemmin osuuskunnaksi.

Instituutti toimii Mikkelin yliopistokeskuksen tiloissa. Aluksi tutkijoita ja muuta henkilöstöä tulee olla vähintään 30. Ensimmäisessä vaiheessa heidän emo-organisaatioitansa ovat Mikkeliissä toimivat, luomua kehittäneet organisaatiot: Helsingin yliopisto/Ruralia Mikkelin yksikkö, MTT/Mikkeli, Ekoneum ja Aalto-yliopisto.

Koska instituutin toiminta-alue kattaa koko maan, on tärkeää, että toimipisteitä syntyy myös muualle Suomeen (Seinäjoki, Jokioinen, Viikki). Resursseina voivat myös olla yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa toimivat yksittäiset tutkijat, jotka verkottuvat luomuinstituutin kanssa ja toimivat sen brändin alla työn aikana.

2.5 Toimintasuunnitelma

Ohessa on esitetty luonnos kolmen ensimmäisen vuoden toimintasuunnitelmaksi. Tarkempi toimintasuunnitelma voidaan laatia vasta, kun päätös instituutin tavoitteista, hallintomalleista ja toiminnasta on tehty.

Vuosi 2011 › Päätökset ja sopimus

- Selvitystyön tulosten käsittely emo-organisaatioiden elimissä.
- Yhteinen seminaari sekä keskustelu toiminta- ja hallintomallista, niiden rajauksista ja ongelmista. (Järjestäjävastuu: Ruralia.)
- Neuvottelut rahoittajien kanssa alkuvaiheen rahoituksesta.
- Päätös hallintomallista ja päättävistä elimistä.
- Neuvottelut Helsingin yliopiston ja MTT:n kanssa luomututkimuksen koordinoinnista (instituutin neuvottelukunta/Pro Organic Research Finland).
- Hankehakemusten laatiminen.
- Neuvottelut yhteistyöstä Pro Luomun kanssa.
- Tarkemman toimintasuunnitelman laatiminen.
- Tekesin ja Suomen Akatemian tutkimusohjelmien lobbaus.
- Suomen Luomututkimuspäivien järjestäminen.

Vuosi 2012 › Käynnistämisvaihe

- Siviiliyhtiön (tai osuuskunnan) perustaminen.
- Henkilöstöressurssien yhdistäminen yhteisen brändin alle.
- Oman julkikuvan, imagon, luominen.
- Liittyminen kansainvälisiin verkostoihin ja yhteyksien kehittäminen (kansainvälinen koordinaattori?).
- Viljelijäjärjestöjen yhteistyö, luomuviljelijöiden määrän lisääminen.
- Yhteistyömalli ja yhteistyöhankkeet elintarvikeosaamiskeskuksen kanssa.
- Selvitys luomun koulutustarpeesta ja koulutuksen kohderyhmistä.
- Seminaari liiketoimintamalleista luomualalla toimivien pk-yritysten kanssa. (Järjestäjävastuu: Aalto-yliopisto?)
- Kansainvälisiin hankkeisiin osallistuminen ja hankerahoituksen hakeminen.
- Tiedonvälityksen kehittäminen (luomu.fi-internetsivusto, kansainväliset yhteydet ja välitystoiminta, kohderyhmien valinta).
- Instituutin oman tutkimussuunnitelman laatiminen.
- Organisoimismalli yhteydenpidolle yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa (yhteinen foorumi: luomuinstituutin neuvottelukunta/Pro Organic Research Finland).

Vuosi 2013 › Toiminnan vakiinnuttaminen

- Toiminta kansainvälisissä verkostoissa vakiintunut (Suomi näkyy kansainvälisillä areenoilla).
- Vähintään viisi kansainvälistä hanketta käynnistetty ICROFS-verkoston kanssa. (EU-rahoitus seitsemänneistä puiteohjelmasta.)
- Tutkijahotellitoiminnan vakiinnuttaminen, vähintään 10 tutkijaa/vuosi.
- Koulutusselvityksen tulosten toteuttaminen ja opetusmateriaalien laatiminen eri tasoille.
- Tutkimusyhteisöjen koordinaation vakiinnuttaminen.
- Yhteistoiminta yritysten kanssa, tuotekehitys- ja teknologiaprojekteja.
- Jatkuva yhteistyö Pro Luomun ja elintarvikeosaamiskeskuksen kanssa.

Vuosi 2014 › Yhteistyön kehittäminen

- Kansainvälinen tutkijakonferenssi Mikkelissä.
- Kansainvälisiä artikkeleita ammattilehtiin.
- Ulkopuolisen rahoituksen lisääminen (EU, yhteistyö yritysten kanssa, yhteistyö oppilaitosten kanssa).
- Tutkimusohjelman tarkistaminen.
- Yhteistoiminnan arvioiminen ja mahdollinen osakeyhtiön perustaminen.

2.6 Rahoitus

Luomuinstituuttia ei ole tarkoitus perustaa tyhjästä, vaan yhdistämällä olemassa olevia mahdollisuuksia ja vahvistamalla niitä yhteisten strategian alla. Resurssit ovat hajallaan ja tutkimus pirstaleista. On vaikeaa saada kokonaiskuvaa resursseista ja siitä, mikä on yleistilanne luomun tutkimuksessa, tuotekehityksessä ja opetuksessa. Liikkeelle lähdetään Etelä-Savon ja Mikkelin seudun resursseista sekä valtakunnallisen yhteistyön kehittämistä. Samalla rakennetaan kansainvälisiä yhteyksiä ja uutta kansainvälistä brändiä.

Perusrahoitus (2011–2014)

Jo olemassa olevien resurssien lisäksi instituutille tarvitaan perusrahoitus kolmelle ensimmäiselle vuodelle ainakin seuraaviin toimintoihin:

- Hankerahoituksen hakeminen (lisärahoitus).
- Kansainvälisiin verkostoihin osallistuminen.
- Imagon luominen ja siitä tiedottaminen.
- Tutkimussuunnitelman laatiminen.
- Yhteistyötoimintojen koordinointi valtakunnallisesti.
- Tutkijahotellin toiminnan aloittaminen.
- Tutkimusasiamiehen toimen perustaminen.
- Seminaaritoiminta.
- Räätelöidyt yrityspalvelut
  - tuotekehityksen käynnistäminen
  - teknologiastrategian toteutus
  - yrityshautomotoiminnan kokeilu.

Näihin arvioidaan kolmen ensimmäisen vuoden aikana tarvittavan lisäystä noin miljoona euroa/vuosi edellyttäen, että nykyiset toiminnot siirtyvät luomuinstituuttiin.

Rahoituksen jakautuminen (ehdotus)

- Hallituksen esitys luomun kehittämisestä (budjettineuvottelut syksy 2011) ²²	500 000 euroa/vuosi
- Mikkelin kaupunki	200 000 euroa/vuosi
- Etelä-Savon maakuntaliitto ja Etelä-Savon ELY-keskus	300 000 euroa/vuosi

Rahoitus vuoden 2014 jälkeen

Tulevaisuudessa öljyn hinnan nousu ja muiden hinnanvaihteluille alttiiden tuotantopanosten käyttö tulee kalliiksi. Silloin emme ole enää tilanteessa, jossa vain tietyt kuluttajat käyttävät luomua, vaan luomu on sopeutumisstrategia maailmantalouden myrskyihin. Tässä nimenomaan

²² Jos tämä osuus ei toteudu, on neuvoteltava suuremmasta osuudesta Mikkelin kaupunki/ Etelä-Savon maakuntaliitto/Etelä-Savon ELY-keskus.

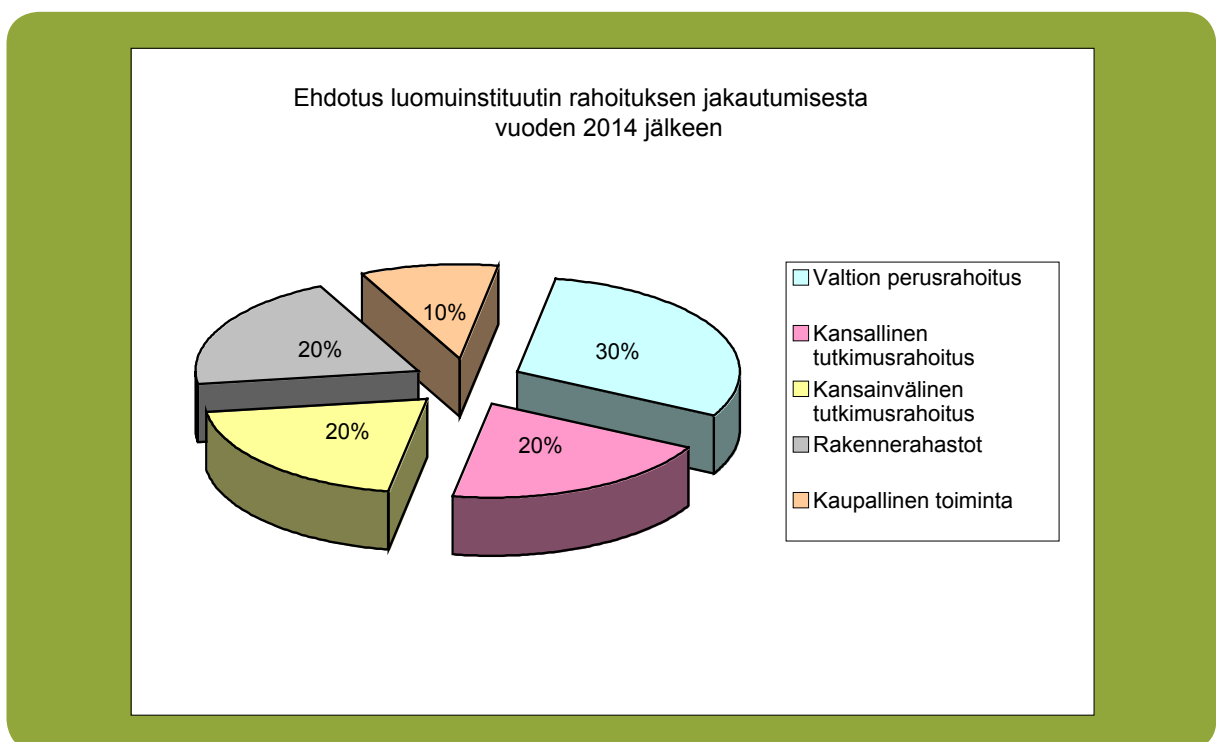
omavaraisuudella ja paikallistalouden vahvistamisella on suuri merkitys, kuten maabrändivaltuuskuntakin ennakoii. Myös valtiolla on tällöin huoltovarmuuden ja raaka-aineiden saatavuuden vuoksi kiinnostusta rahoittaa luomutuotantoa ja sen kehittämistä.

Esitys onkin, että jos luomuinstituutti vuoteen 2014 on lisännyt luomutuotannon kotimaisuutta ja saavuttanut kansainvälistä näkyvyyttä, valtio vastaisi luomuinstituutin perusrahoituksesta. Ruralian perusrahoitus on tällä hetkellä 20 prosentin luokkaa. Tulevaisuudessa, kun luomu on pääasiallinen sopeutumisstrategia maailmantalouteen, on tarkoituksenmukaista, että tämä prosentti on suurempi (30–40 prosenttia).

Instituutti aloittaa toimintansa joko siviiliyhtiönä tai osuuskuntana. Kolmen vuoden jälkeen tulee arvioida hallintomallia jatkuvan rahoituspohjan luomiseksi. Yksi vaihtoehto on perustaa osakeyhtiö. Sitoutumisaste olisi tällöin suurempi, osakkailta odotettaisiin myös omarahoitusosuutta. Jos kolmen vuoden toiminta on yritysten näkökulmasta onnistunut, todennäköisesti myös ne olisivat valmiita osallistumaan toimintaan.

Luomun kansallista perustutkimuksen ja sovelletun tutkimuksen rahoitusta on lisättävä. Luomututkimuksen tilan tällä hetkellä huomioon ottaen tulee Suomen Akatemian tukea luomun perustutkimusta ja Tekesin rahoittaa tuotekehitystä ja luomutuotantoon liittyvää liiketoimintaa (uusia malleja). Kansallinen rahoitus on edellytys sille, että myös kansainvälistä rahoitusta saadaan liikkeelle.

Toimintaa tulee vuoden 2014 jälkeen rahoittaa erityisesti kansainvälisillä hankkeilla. Avainasemassa on läheinen yhteistyö Tanskan ICROFS-verkoston kanssa, joka jo nyt rahoittaa toimintaansa suurelta osin EU:n seitsemännellä puiteohjelmalla. Yhteydet ICROFS-verkostoon tulee luoda mahdollisimman nopeasti. Seuraavaan puiteohjelmaan on odotettavissa rahoitusta luomututkimukseen CAP:n viherryttämisen perusteella.

Kuva 7. Ehdotus rahoituksen jakautumisesta vuoden 2014 jälkeen

Etelä-Savo tulee olemaan rakennerahastojen rahoituksen piirissä myös seuraavalla rahoituskaudella. Näin ollen yritystoiminnan kehittämistä ja koulutusta voidaan jatkossakin rahoittaa kansallisella ja EU-rahoituksella. EU rahoittaa nyt myös rajaa ylittävää Venäjä-yhteistyötä. Venäjä tulee, jos luomusta onnistutaan luomaan kansainvälinen brändi, olemaan meille tärkeä kohde-
maa. Markkinointi Venäjälle tulee myös luomaan uusia yrityksiä Etelä-Savoon ja Itä-Suomeen.

Vuoden 2014 jälkeen luomuinstituutti voi myydä palvelujaan yhä enemmän. Ekoneum myy jo nyt yrityksille tuotekehitystä. Tulevaisuudessa yritykset voivat yhteistyössä instituutin ja sen yhteistyökumppaneiden kanssa laajentaa rahoitus pohjaa tilaamalla instituutilta tuotekehitystä ja muita palveluja. Myös opetusta voidaan tuottaa maksullisena, sama koskee opintomateriaaleja.

2.7 Yhteenveto esityksestä

Taulukko 3 Yhteenveto esityksestä		
Tavoitteet	2011–2014	Luomuinstituutti edistää kotimaisen luomun tuotantoa ja kulutusta tekemällä soveltavaa tutkimusta, tukemalla opetusta ja osaamista, välittämällä tietoa sekä osallistamalla kansainvälisiin verkostoihin. Luomukulutuksen osuus on 5 prosenttia ja viljelyalasta 10 prosenttia.
	2014–2020	Luomuinstituutti tukee tavoitetta nostaa suomalainen luomuosaaminen kansainväliselle keskitasolle vuoteen 2020 mennessä. Painopisteinä ovat kansainvälistyminen, tuote- ja teknologiakehitys sekä kasvuyritysten luominen. Luomukulutuksen osuus on 10 prosenttia ja viljelyalasta 20 prosenttia.
	2020–2030	Luomuinstituutti ylläpitää kansainvälistä brändiä ja edelläkävijyyttä. Maabrändivaltuuskunnan tavoite – 50 prosenttia tuotannosta luomua – on saavutettu ja kulutus on 30 prosenttia.
Toiminta		<ul style="list-style-type: none"> • Sovellettu tutkimus ja tutkimusyhteistyön koordinaatio. • Yritystoiminnan kehittäminen, tuotekehitys ja teknologia. • Tiedonvälitys, osaaminen ja koulutus. • Kansainvälisten yhteyksien rakentaminen.
Perustajajäsenet		<ul style="list-style-type: none"> • Helsingin yliopisto/Ruralia-instituutti • Aalto-yliopisto, Pienyrityskeskus • MTT/Mikkeli • Mikkelin ammattikorkeakoulu • Etelä-Savon ammattiopisto Esedu

Taulukko 3 Yhteenvedo esityksestä

Taulukko 3 Yhteenvedo esityksestä		
Yhteistyökumppanit		<ul style="list-style-type: none"> • Pro Organic Research Finland Yliopistot Tutkimuslaitokset (VTT, KTL jne.) • FiBL • ICROFS • Muut kansainväliset yhteisöt • Pro Luomu MTK Luomuliitto ProAgria • Yritykset • Elintarvikeosaamiskeskus
Hallinto-malli	2011–2014	Instituutti aloittaa toimintansa siviiliyhtiönä (tai osuuskuntana).
	2014–	Hallintomallia arvioidaan uudelleen, jatkossa joko osuuskunta tai osakeyhtiö.
Rahoitus	2011–2014	<ul style="list-style-type: none"> • Olemassa olevat luomuresurssit. • Miljoona euroa lisärahoitusta.
	2014–	<ul style="list-style-type: none"> • Valtion perusrahoitus/omarahoitus. • Uudet luomututkimusohjelmat (Suomen Akatemia, Tekes). • Kansainvälinen hankerahoitus. • EU-rakennerahastot. • Rajaa ylittävä yhteistyö (Venäjä). • Maksullinen palvelutoiminta.

Liite 1 Kansainväliset yhteisöt

Seuraavassa on esitetty yhteenveto niistä kansainvälisistä instituutioista, jotka tällä hetkellä toimivat aktiivisesti tutkimuksessa ja ovat siten luonnollisia yhteistyökumppaneita tulevalle instituutille:

FiBL, Research Institute of Organic Agriculture

FiBL on perustettu 1973. Se toimii monessa maassa, mm. Sveitsissä ja Saksassa. Se on itsenäinen non-profit-tutkimuslaitos, jonka tavoitteena on olla luomumaatalouden edelläkävijä.

FiBL:ille on ominaista läheinen suhde viljelijöihin tuottavuuden ja innovatiivisuuden lisäämiseksi. Samalla huomioidaan ympäristö, terveys ja sosiaaloudelliset vaikutukset. FiBL:issä on monipuolista käytännön tutkimusta, jossa tiedonvälityksellä kentälle on suuri merkitys. Tämä tapahtuu neuvonnan, koulutuksen ja seminaarien kautta. FiBL työllistää Sveitsissä 135 henkeä.

ICROFS, International Centre for Research in Organic Food Systems

Keskus perustettiin vuonna 2008. Se on tanskalaisen tutkimusyhteisön kansainvälinen verkosto. Koska Tanskan hallitus halusi panostaa kansainvälisyyteen, kuuluu ICROFS:in hallitukseen tutkimusjohtajia ja sidosryhmiä Aasiasta, Afrikasta ja Amerikasta sekä Tanskasta ja muualta Euroopasta. Se on kansainvälinen keskus ”ilman seinää”. Monitieteellistä tutkimusta tehdään eri laitoksissa ja yliopistoissa.

Keskuksen tavoitteena on tuoda panoksensa strategiseen ja käyttäjälähtöiseen korkean tason tutkimukseen kansainvälisellä ja kansallisella tasolla perusteena luomun filosofia ja periaatteet. Taustalla on myös Tanskan oma tutkijaverkosto, jota ICROFS koordinoi. Tässä nk. DARCOF 3:ssa työskentelee satakunta tutkijaa 20 instituutissa. ICROFS:illa itsellään on kahdeksan työntekijää. He tekevät aloitteita, koordinoivat ja ovat mukana kansainvälisissä ja kansallisissa tutkimusryhmissä, välittävät tietoa tutkimustuloksista ja edistävät kokonaisvaltaisen luomutuotannon ymmärtämistä.

EPOK, Centre for Organic Food and Farming

EPOK on Ruotsin maatalousyliopiston luomuruoan ja -viljelyn keskus. Se koordinoi, tekee yhteistyötä ja välittää tietoa ruotsalaisella, pohjoismaisella ja kansainvälisellä tasolla. Keskus on yliopiston tutkimuksen ja koulutuksen siltaa suhteessa maailmaan. Se lähtee koko ruokaketjusta ja pyrkii lisäämään yhteistyötä tutkijoiden ja muiden toimijoiden välillä. Rahoitus tulee pääosin Ruotsin tutkimusneuvostoilta ja maanviljelijöiden omalta tutkimussäätiöltä.

Myös muualla Euroopassa on yliopistoissa luomun tutkimuskeskuksia, mm. Wageningenin yliopistossa Hollannissa ja Kasselin yliopistossa Saksassa. Britanniassa toimii myös yksityisiä luomua edistäviä tutkimuslaitoksia kuten Henry Doubleday Research Association (HDRA) Warwickshiressä. Organisaatio on erikoistunut luomupuutarhanhoitoon.

EU:n tutkimusverkosto **CORE Organic 2**, Coordination of European Transnational Research in Organic Food and Farming Systems, on 26 partnerin muodostama luomututkimusverkosto, johon myös Suomi kuuluu. CORE Organic 2 käy keskustelua tutkimuksen kohdentamisesta

Liite 1

ja tukee rajat ylittäviä tutkimusprojekteja. Sen yhteydessä toimii myös erityinen tutkimusrahoitusverkosto, joka verkottaa ne Euroopan maat, joilla on rahoitusohjelma luomututkimukselle.

Tällä hetkellä Tanskan ICROFS koordinoi EU:n kuudennen puiteohjelman puitteissa kahdeksaa rajat ylittävää tutkimusprojektia. Tavoitteena on laajentaa toimintaa seitsemännen puiteohjelman rahoituksella.

Liite 2

Luomutilat ja luomutuotantoala vuonna 2011

ennakkotietoa 1.9.2011
(Ahvenanmaan tiedot v. 2010)

LUOMUTILAT (kpl) JA LUOMUTUOTANTOALA (ha) 2011 Ekogårdar (st) och ekoareal (ha) 2011

	Alkutuotannon luomutoimijoita Ekoaktörer				LUOMU +SV				Luomuviljelty peltoala Ekoareal SV				Tilakoko					
	Yhteensä		osuus uusista luopuneista		osuus		osuus		uutta poistunutta		Gårdsstorlek							
	Sammanlagt	Maatiloja Gårdar	kpl st	Maatiloja Gårdar	osuus andel	andelen	ha	m-%	ha	m-%	ha	m-%	ha	ha/tila	m-%			
ELY-keskus ELY-central	kpl st	kpl st	m-%	%	kpl st	kpl st	avförta	ha	m-%	ha	m-%	ha	m-%	ha	m-%			
01 Uusimaa Nyland	340	333	6	8,1	20	2		16 847	10	9,1	12 730	12	4 117	3	1652	4	50,6	4
02 Varsinais-Suomi Egentliga Finland	327	312	2	4,6	16	10		16 515	11	5,6	14 444	11	2 072	12	1221	145	52,9	9
03 Satakunta Satakunda	158	155	3	3,8	6	2		6 138	1	4,2	5 375	3	763	-8	294	98	39,6	-1
04 Häme Tavastland	178	175	5	3,8	14	6		7 003	0	3,7	5 850	15	1 152	-38	447	53	40,0	-4
05 Pirkanmaa Birkaland	418	416	5	8,8	24	4		16 794	6	10,3	14 454	9	2 340	-10	998	32	40,4	1
06 Kaakkois-Suomi Sydöstra Finland	208	208	-1	5,1	6	9		10 962	1	7,8	9 508	3	1 453	-8	426	385	52,7	3
07 Etelä-Savo Södra Savolax	235	230	4	7,4	12	4		7 795	8	10,6	6 690	9	1 105	3	412	35	33,9	5
08 Pohjois-Savo Norra Savolax	334	326	3	7,2	16	6		12 638	5	8,5	11 098	3	1 540	23	663	133	38,8	2
09 Pohjois-Karjala Norra Karelen	325	314	5	11,8	21	7		14 819	9	17,3	12 805	11	2 015	-1	1206	109	47,2	4
10 Keski-Suomi Mellersta Finland	164	159	3	4,6	7	2		5 343	7	5,2	4 397	19	946	-27	572	25	33,6	3
11 Etelä-Pohjanmaa Södra Österbotten	321	317	5	4,4	21	5		15 319	9	6,2	12 347	18	2 972	-19	1056	51	48,3	3
12 Pohjanmaa Österbotten	390	385	1	6,4	14	9		17 489	17	8,8	15 662	18	1 827	9	662	188	45,4	15
13 Pohjois-Pohjanmaa Norra Österbotten	409	405	2	7,5	15	9		22 184	7	10,0	19 649	9	2 535	-6	1256	197	54,8	5
14 Kainuu Kajanaland	137	133	3	12,1	4	0		7 201	4	22,6	6 541	9	661	-32	100	0	54,1	1
15 Lappi Lapland	54	52	0	2,8	0	0		2 873	-5	6,4	2 607	-6	266	13	0	0	55,3	-5
20 Ahvenanmaa Åland	146	141	0	24,8	-	-		3 291	0	23,3	2 887	0	404	0	-	-	23,3	0
Yhteensä sammanlagt 2011	4 144	4 061	3	6,3	196	75		183 212	7	8,0	157 044	10	26 168	-7	10 965	1 454	45,1	4
Yhteensä sammanlagt 2010	4 022	3 939	-1	6,1	187	202		170 876	4	7,5	142 823	2	28 053	22	8 215	4 895	43,4	5
Yhteensä sammanlagt 2009	4 043	3 967	4	5,9	253	109		163 583	9	7,2	140 587	4	22 996	48	15 917	3 000	41,2	5
Yhteensä sammanlagt 2008	3 890	3 811	-4	5,5	130	185		150 335	4	6,6	134 825	3	15 510	2	6 135	4 849	39,4	8
Yhteensä sammanlagt 2007	3 970	3 896	-2	5,6	115	165		148 760	3	6,5	133 543	2	15 217	11	5 100	3 251	38,2	5
Yhteensä sammanlagt 2006	4 028	3 966	-8	5,7	131	463		144 667	-2	6,4	130 940	-3	13 727	11	4 342	13 499	36,5	6
Yhteensä sammanlagt 2005	4 359	4 296	-12	5,8	110	615		147 588	-9	6,7	135 223	-9	12 364	-11	3 615	18 619	34,4	4

Luomutilat Ekogård Luonnonmukaisen tuotannon valvontaan kuuluva viljelmä En aktör inom primärproduktion som omfattas av kontrollsystemet

m-% muutos prosentteina verrattuna edelliseen vuoteen förändring (%) 2010 -2011

osuus andel Luomutilojen/-alan osuus koko maan aktiivitoista/ peltoalasta Ekogårdar/ha/ ekoarealens andel av hela landets aktiva lägenheter/åkerarealen

LUOMU Luomuviljely peltoala Ekoareal SV Luomutuotantoon viittaavin merkinnän Ekogårdareal

SV Siirtymävaiheessa (alaa viljellään luonnonmukaisesti, mutta satoa ei vielä voida markkinoida luomutuotteena) Omläggningsareal

Lisätietoja tilläggande uppgifter: tarkastaja inspektör Leena Kankaanpää, 020 7725 391, leena.kankaanpaa@evira.fi

Liite 3 Mikkelin kaupungin kirje 25.2.2011

MTT
Ylijohtaja Erkki Kempainen

Jorma Ollilan johtama Maabrändivaltuuskunta esittää 25.11.2010 julkistetussa raportissaan, että ”Luomutuotannosta tulee tehdä Suomen maatalouden kehittämisen standardi ja että Suomen maa- ja elintarviketuotannosta tulee vuonna 2030 olla 50 % luomua”. Näiden tavoitteiden edistämiseksi maabrändivaltuuskunta antaa Luomuinstituutin perustamistehtävän Helsingin yliopistolle ja MTT:lle.

Maabrändivaltuuskunnan raportissa Luomuinstituutin tehtäväksi määritellään luomutuotannon tieteellinen tutkimus, mutta valtuuskunnan mukaan resursseja tulee suunnata myös luomukoulutukseen ja luomuosaaminen tulisi nostaa suomalaisen ympäristöosaamisen kärjeksi. Luomu- ja ympäristöosaamisen malleja voitaisiin viedä myös ulkomaille.

Mikäli Suomi pyrkii Maabrändivaltuuskunnan asettamaan tavoitteeseen Suomen maa- ja elintarviketuotannon muuttamisessa, tarvitaan tieteellisen tutkimuksen vahvistamista ja lukuisia muita toimenpiteitä, jotka sopivat Luomuinstituutin tehtäviksi. Lisäksi oleellista on luomualan toimijoiden yhteistyön vahvistaminen, kansallinen luomuhjelman laatiminen ja toteuttaminen sekä huomattavat kansalliset panostukset luomualan kehittämiseen. Muutoksen aikaansaamiseksi oleellista on tutkimuksen tuottaman tiedon välittäminen eri muodoissa ja menetelmin useille eri kohderyhmille.

Mikkeli on Luomuinstituutille luonteva sijoituspaikka useasta syystä. Mikkeli sijaitsee vahvalla luomutuotantoalueella ja alueella on historiallisia perinteitä kestävän kehityksen mallialueena (Ekolääni) sekä luomututkimuksen, -koulutuksen ja kehittämistyön keskuksena. Helsingin yliopistolla ja MTT:llä on yksiköt Mikkelissä. Molemmat yksiköt ovat luomuosaamisen edelläkävijöitä maassamme. Rurality-instituutissa luomualan kehittäminen aloitettiin heti sen perustamista seuraavana vuonna 1989. Myös MTT:llä on ollut luomututkimusta 1980-luvulta alkaen. Elintarvikealan tutkimus- ja kehittämistoiminta on organisoitunut Mikkelissä jo kymmenen vuoden ajan elintarvikealan osaamiskeskus Ekoneum ry:hyn, joka kokoaa yhteen alan toimijat ja yritykset. Luomualaa tukevia osaamisaloja ovat laajalti kansainvälistä tunnustusta saaneet Lappeenrannan teknillisen yliopiston Vihreän kemian laboratorio, maan johtava yrittäjyyden ja pk-yritysten kehittäjä ja kouluttaja Aalto-

yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskus sekä yrttialan tutkimus MTT:llä. Ympäristöosaamiseen liittyviä osaamisaloja, jotka tukevat kokonaisuutta, on Mikkelissä Lappeenrannan teknillisen yliopiston bioenergian ja materiaalitekniikan tutkimus sekä Mikkelin ammattikorkeakoulun ympäristöalan tutkimus.

Mikkelissä ja talousalueella on vahvaa luomuun liittyvää yritystoimintaa. Viljavuuspalvelu on maan vanhin ja johtava maatalouden tarvitsemia analyyseja tuottava laitos. Maakunnan pelloista jo n. 9 % on luomutuotannossa, Juvalla jopa 20 %. Juvan luomumeijeri ja Krunexin luomuruokatehdas ovat tuotteistaan tunnettuja koko maassa. Environics Oy:n anturi- ja monitorointitekniikkaa on onnistuneesti sovellettu ympäristövalvonnan ohella elintarviketutkimukseen.

Mikkelin kaupunki on vahvistetussa elinvoima- ja kilpailukykystrategiassaan määritellyt mm. bioenergian ja ympäristöturvallisuuden kehittämisen kärkiteemoikseen. Olennaisena osana ympäristöturvallisuuteen liittyy elintarviketurvallisuus, jota luomutalouteen siirtyminen vahvistaa. Ekotehokkuus, vesien puhtaus ovat kehittämispanostuksia ohjaavia tavoitteita kuntien ja aluekehitysviranomaisten strategioissa. Yksityiskohtaisemmin perusteluja, miksi Mikkelin on Luomuinstituutille luontainen sijoituspaikka, on kirjoitettu liitteenä olevaan perustelumuiotioon. (Liite 1).

Mikkelin kaupunki on seudun muiden kuntien, Etelä-Savon maakuntaliiton ja Etelä-Savon ELY-keskuksen kanssa päättänyt käynnistää Luomuinstituutin perustamisen valmisteluhankkeen. Hankkeen tavoitteena on elokuun 2011 loppuun mennessä laatia suunnitelma Luomuinstituutin perustamiseksi Mikkeliin.

Valmisteluhankkeen tehtävänä on:

- Täsmentää Luomuinstituutin tehtäväkuvaus.
- Laatia ehdotus Luomuinstituutin organisoitumismallista.
- Laatia suunnitelma Luomuinstituutin rahoitusmallista.
- Laatia lähivuosien toimintasuunnitelma Luomuinstituutille.

Tavoitteena on, että periaatekanta Luomuinstituutin perustamisesta sisällytetään tulevaan hallitusohjelmaan.

Mikkelin kaupunki esittää seudun muiden kuntien, Etelä-Savon maakuntaliiton ja Etelä-Savon ELY-keskuksen puolesta, että Helsingin yliopisto ja MTT osallistuisivat mainittuun valmisteluhankkeeseen nimeämällä edustajansa hankkeen ohjausryhmään.

Mikkelissä 25.2.2011

Kimmo Mikander
kaupunginjohtaja

Liite 4**Liite 4 Lähteet**

20 % Luomussa vuonna 2010. Tarvittavat toimenpiteet Etelä-Savossa.
Maaseutukeskus Mikkeli, kesäkuu 2010.

Bachelors' s Degree Program in International Business, Mikkeli Campus. Experience the World – Choose BScBA!
Esite: Aalto university, School of Economics.

Ehdotus Helsingin yliopiston ja Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen yhteistyöksi luomutuotannon ja kestävän elintarviketalouden tutkimuksessa.
Työryhmäraportti 28.6.2011, Helsingin yliopisto, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus

Ekolääni tienhaarassa.
Yrjö Rouhe, Mikkeli 1990.

Elintarvikeketjujen jätteet ja sivuvirrat energiaksi ja lannoitteiksi. JaloJäte-tutkimushankkeen synteesiraportti.
MTT, Helena Kahiluoto ja Miia Kuisma (toim.), 2010.

Erinomaista ekomaakunnasta. Etelä-Savon elintarvikealan kehittämisohjelma 2008–2013.
Etelä-Savon elintarvikeosaamiskeskus Ekoneum, Mikkeli 2008.

Explore – EXPeriencing LOcal food RESources in the Nordic countries.
Nordic Innovation Centre. Oslo, 2010.

Innovaatioita uusiutuvista luonnonvaroista.
Esite, MTT.

Kansainvälinen elintarviketutkimusstrategia: Kestävä ja kannattava tuotanto sekä hyvinvoiva kuluttaja luovat perustan suomalaisen elintarvikeketjun menestykselle.
Strategiaryhmä 26.5.2011.

Kehittäjät kumppanuuspolulla – Ekoneum 10 vuotta.
Ekoneum ry 2010.

Kilpailukykyiset tieteen ja teknologian strategisen huippuosaamisen keskittymät.
Opetusministeriö, tiede- ja teknologianeuvosto, muistio 15.6.2006.

Luomualan kasvu- ja kehitysohjelma 2011–2015. Päivitetty luomustrategia. 28.6.2011.

Luomu – kaikkea hyvää! Luomun brändiopus.
Kuule Oy ja Marja-Riitta Kottila 15.3.2011.

Luomumarkkinoiden kehittämisen strategiset tavoitteet 2007–2015,
Luomumarkkinoiden kehittämisen strategiaryhmä 3.10.2006–.

Luomun kehitys maailmalla 2010.

Jukka Rajala, esitys Ruralia-instituutti 2010.

Luomun verkostot. Tutkimus suomalaisen luomutuotannon toimijaverkostojen muutoksesta. Tuija Mononen. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 85, 2008.

Luomustrategian päivitys.

Marja-Riitta Konttila, esitys 2.5.2011.

Luomutilat (kpl) ja luomutuotantoala (ha) 2011.

Eviran tilasto, ennakkotieto 1.9.2011.

Luonnonmukainen maatalous.

Jukka Rajala. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Julkaisu- ja 80, 2006.

Luonnonmukaisen elintarviketuotannon yhteistyöryhmän loppuraportti.

Työryhmämuistio MMM 2005:2, 2005.

Luonnonvara-alan selvitystyöryhmän raportti.

Aarnio, Tikka, Vainikainen, Pynnönen, Etelä-Savon Koulutus Oy, 2011.

Nyt on luomun aika! ProLuomu-ohjelma ja organisaatio luomualan kasvun vahvistamiseksi.

Luomualan organisaatioryhmä, Marja-Riitta Kottila, EkoCentria/Savon ammatti- ja aikuisopisto 2.2.2011.

ØkologiVision. 18 initiativer til udvikling af Damarks økologiske production.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Februar 2011.

Raportti ja toimintaehdotus luomutuotannon rahoituksen ja toiminnan kehittämistä. Luomutietohanke 30.4.2010.

Luomuliitto Oy, Mikko Rahtola,

Suomalainen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010.

Jyrki Niemi ja Jaana Ahlstedt (toim.), Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT, Taloustutkimus. Julkaisu 10, 2010.

Suomalaisen luomun kansainvälistymismahdollisuudet.

Sampsa Heinonen, Marja Nuora, Erkki Pöytäniemi, Organic Food Finland 31.8.2010.

Tehtävä Suomelle. Miten suomi ratkaisee maailman viheliäisimpiä ongelmia.

Consider it solved.

Maabrändiraportin lyhennelmä 25.11.2010.

The state and consumer confidence in eco-labeling: organic labeling in Denmark, Sweden, The United Kingdom and The United States.

Kim Mannemmar Sønderskov, Carsten Daugbjerg. Agric Hum Values, DOI 10.1007/s10460-010-9295-5, 11 November 2010.

Liite 4

The World of Organic Agriculture -vuosikirjat.

Tulevaisuuskatsaus vuoteen 2020.

Maa- ja metsätalousministeriön toimiala. Makasiini 77220, 20.9.2010.

Tutkimuksella tuloksiin. Etelä-Savon elintarvikealan tutkimusstrategia 2010–2015.

Etelä-Savon elintarvikeosaamiskeskus Ekoneum. 2010.

Udvikling, vækst og integritet i den danske økologisektor.

Økologisk Jordbrug og Fødevarer systemer ICROFS. Nr. 1, nov. 2008.

Udvikling, vækst og integritet i den danske økologisektor.

Vidensyntese om muligheder og barrierer for fortsat udvikling og markedsbaseret vækst i production, forarbejdning og omsætning af økologiske produkter.

Økologisk Jordbrug og Fødevarer systemer ICROFS. Juni 2008.

Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta.

Maa- ja metsätalousministeriö, 2009.

Internetlähteet

- EkoCentria: www.portaatluomuun.fi
- EU-maataloussanasto: www.koski.fi/maaseutunuoret/eu_sanat.htm
- Luomu.fi: www.luomu.fi/yleista-luomusta/perustietoa/luomun-periaatteita-ja-tavoitteita
- Euroopan komissio:
http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-confidence/logo-labelling_fi

Liite 5 Haastatellut henkilöt

Alarotu Ilkka	SOK, Ässäkeskus
Brandt Riitta	Valio
Gotthardt Markus	HK Ruokatalo
Grotenfelt Nils	Wehmaan kartano, Juva
Helenius Juha	Helsingin yliopisto
Hiltunen Rauno	Valio
Huhta Harri	MTT, Mikkeli
Hukkinen Janne	Helsingin yliopisto
Häkkinen Heikki	Etelä-Savon ELY-keskus
Hämäläinen Heikki	Osuuskauppa Suur-Savo
Juutinen Heikki	Elintarviketeollisuusliitto
Kahiluoto Helena	MTT, Mikkeli
Kallio Vesa	MTK Etelä-Savo
Karhinen Jyrki	Juva
Karjalainen Sirpa	Maa- ja metsätalousministeriö
Kilpiö Eila	Kuluttajatutkimuskeskus
Knuutila Nina	Helsingin yliopisto
Kola Jukka	Helsingin yliopisto
Kontula Kimmo	Helsingin yliopisto
Kottila Marja-Riitta	Pro Luomu
Kuosma Marjut	Mikkelin kaupunki
Laamanen Anssi	Juvan Luomu Oy
Laukkanen Heikki	Juvan kunta
Liljander Jukka-Pekka	Lahden tutkimuskeskus
Lähteenkorva Jukka	Foodwest Oy
Markkanen Jukka	MTK
Marttinen Timo	Krunex
Mattila Kalle	Beeffi Oy
Meinander Beata	Evira
Mäkinen-Hankamäki Sari	Ekoneum
Niemi Elisa	Luomuliitto ry
Piispa Eija	Isopata
Pulkkinen Marja	Etelä-Savon ELY-keskus
Puurunen Maija	Etelä-Savon ELY-keskus
Pöytäniemi Erkki	Organic Food Finland
Rahtola Mikko	Luomuliitto ry
Rajala Jukka	Ruralia-instituutti, Mikkeli

Liite 5

Rönkkö Markku
Sahi Antti
Setälä Jouko
Siiskonen Pirjo
Sipi Marketta
Suutarla Marja
Syväoja Mari
Särkkä-Tirkkonen Marja
Tikka Keijo
Tolonen Tero
Tuuliainen Ossi
Vaittinen Jarmo
Viialainen Matti
Virtanen Markku

Järvi-Suomen Portti
MTK
ProAgria keskusten liitto
Ruralia-instituutti
Helsingin yliopisto
ProAgria, Kymenlaakso
Aalto-yliopisto
Ruralia-instituutti, Mikkeli
Etelä-Savon Koulutus Oy
Maa- ja metsätalousministeriö
Etelä-Savon ELY-keskus
Maa- ja metsätalousministeriö
Etelä-Savon maakuntaliitto
Aalto-yliopisto

MIKKELIN SEUTU

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTALIITTO

 Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus